

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav informačních studií a knihovnictví

Diplomová práce

Bc. Helena Šimánová

Historie a vývoj Geografické knihovny Přírodovědecké fakulty

Univerzity Karlovy v Praze

History and development of the Geographical Library of the

Faculty of Science, Charles University in Prague

Praha, 2011

Vedoucí práce: PhDr. Lidmila Vášová

Oponent diplomové práce:

Datum obhajoby:

Hodnocení:

Zadání práce

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 27. 7. 2011

.....

podpis diplomanta

Identifikační záznam

ŠIMÁNOVÁ, Helena. *Historie a vývoj Geografické knihovny Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy v Praze = History and development of the Geographical Library of the Faculty of Science, Charles University in Prague*. Praha, 2011. 85 s. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav informačních studií a knihovnictví 2011. Vedoucí diplomové práce Lidmila Vášová.

Abstrakt

Tato diplomová práce popisuje vznik a činnost Geografické knihovny PŘF UK v Praze (<http://www.natur.cuni.cz/geografie/knihovna/>). Práce se zabývá vznikem knihovny v osmdesátých letech 19. století a nastiňuje její vývoj do současnosti. Těžiště práce tvoří popis současného stavu a nastínění dalšího očekávaného směřování knihovny v nejbližších letech.

Důraz je kladen na vzrůstající význam knihovny jako jednoho z nejvýraznějších informačních pracovišť Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy, postupné zavádění a využívání nových technologií a její spolupráci s ostatními informačními a akademickými institucemi. Kromě toho jsou zde popsány všechny moduly automatizovaného knihovního systému Aleph 500, které knihovna používá. Autorka se dále soustřeďuje především na popis služeb, rozdělených na základní a doplňkové, které knihovna poskytuje odborné i laické veřejnosti. Práce rovněž podává informace o projektech, které knihovna řeší, především o Geografické bibliografii ČR online. V budoucnu se Geografická knihovna plánuje věnovat zpřístupňování a uchovávání svého fondu, rozvoji poskytovaných služeb a spolupráci na projektech.

[Autorský abstrakt]

Abstract (in English)

The master thesis describes formation and activities of the Geographical Library of the Faculty of Science of the Charles University in Prague (<http://www.natur.cuni.cz/geografie/knihovna/>). The thesis deals with the formation of the library in the 1880s and outlines its development to the

present. The focus of this work is to describe the current situation and outline the anticipated direction of the library's development in the coming years.

Emphasis is placed on the growing importance of the Geographical Library as one of the most distinctive information institutes of the Faculty of Science, as well as the gradual introduction and use of new technologies and finally on cooperation with other information and academic institutions. In addition, all the program units (that are in use in the library) of the automated library system Aleph 500 are described. The author also focuses on the description of services, divided into basic and complementary, which the Geographical Library provides for professionals and general public. This work also provides information on projects, in which library participates, especially the Czech Geographical Bibliography Online. In the future, Geographical Library intends to pursue the digitalization and preservation of the library collection as well as further improvement of the library services and collaboration on projects.

[Author's abstract]

Klíčová slova (česky)

Geografická knihovna Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy, vysokoškolské knihovny, univerzitní knihovny, specializované knihovny, dějiny knihoven, knihovnické služby, odborné bibliografie, dějiny geografie

Klíčová slova (anglicky)

Geographical Library of the Faculty of Science, Charles University in Prague, academic libraries, university libraries, specialised libraries, history of libraries, library services, subject bibliographies, history of geography

Obsah

Předmluva	10
1 Úvod.....	11
2 Historie Geografického ústavu a jeho knihovny.....	15
2.1 Úvod.....	15
2.1 Vznik Geografické knihovny a první léta její existence (1885 – 1919).....	16
2.2 Profesor Václav Švambera a Jiří Viktor Daneš.....	21
2.3 Meziválečná léta (1920 – 1939).....	24
2.4 Léta 1945 - 1990.....	26
2.5 Geografická knihovna na počátku milénia	30
3 Současný stav a aktivity Geografické knihovny.....	33
3.1 Základy fungování knihovny.....	33
3.2 Automatizace knihovnických procesů.....	35
3.2.1 Výpůjční protokol.....	37
3.2.2 Katalogizace.....	38
3.2.3 OPAC.....	39
3.2.4 Akvizice.....	40
3.2.5 Správa seriálů	40
3.2.6 MVS	40
3.2.7 ADAM	41
3.2.8 Jiná vylepšení systému.....	41
3.3 Zaměstnanci knihovny.....	43
3.4 Služby Geografické knihovny	44
3.4.1 Základní služby	44
3.4.2 Doplnkové služby	47
3.4.3 Webové stránky Geografické knihovny	52

3.5 Mezinárodní spolupráce	53
3.6 Knihovní fond	54
3.7 Financování knihovny.....	57
3.7.1 Doplnění knihovního fondu	57
3.8 Spolupráce s Mapovou sbírkou	58
3.9 Projekty Geografické knihovny	59
3.9.1 GEOIBLINE.....	59
3.9.2 TEMAP	66
4 Perspektivy rozvoje knihovny	68
4.1 Koncepce rozvoje knihoven ČR v letech 2011-2014.....	68
4.2 Konkrétní plány Geografické knihovny	70
4.3 Pokračování projektů GEOIBLINE a TEMAP	73
5 Závěr.....	76
Použitá literatura.....	78

Seznam zkratk

AUC Geographica	Acta Universitatis Carolinae. Geographica
GEOBIBLINE	Geografická bibliografie ČR online
GUI	Graphic user interface
ICT	Informační a komunikační technologie
PřF UK	Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy v Praze
RDA	Resource description and access
RIV	Rejstřík informací o výsledcích
SVI PřF UK	Středisko vědeckých informací Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy v Praze
TEMAP	Technologie pro zpřístupnění mapových sbírek ČR
UK	Univerzita Karlova v Praze

Předmluva

Tématem mé diplomové práce je činnost Geografické knihovny Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Hlavním důvodem mého výběru je skutečnost, že jsem v Geografické knihovně od roku 2006 zaměstnána na poloviční úvazek a sama jsem tak byla svědkem novodobého vývoje knihovny a měla jsem příležitost se na něm podílet. Protože má knihovna zajímavou a zatím jen neúplně zdokumentovanou historii, rozhodla jsem se, že se pokusím tuto skutečnost napravit a podat ucelený pohled na historii Geografické knihovny i její současné aktivity a další možné směřování.

Rozsah diplomové práce je 85 stran; seznam použité literatury je řazen za poslední kapitolou. Použité informační prameny jsou citovány podle norem ISO 690 a ISO 690-2. Odkazy v textu jsou vypracovávány pomocí prvního údaje záznamu a data vydání, podle tzv. Harvardského stylu citování.

Na závěr bych ráda poděkovala vedoucí své práce, PhDr. Lidmile Vášové, za konzultace a pomoc při zpracování tohoto textu. Za podporu, cenné rady i podněty děkuji vedoucí Geografické knihovny PhDr. et Mgr. Evě Novotné, a v neposlední řadě děkuji své rodině, bez jejíž podpory bych práci nemohla dokončit.

1 Úvod

V své diplomové práci se chci zabývat popisem základních aspektů vzniku (a vývoje), současnosti a plánovaného rozvoje Geografické knihovny Přírodovědecké knihovny Univerzity Karlovy v Praze.

Jednotlivé vývojové etapy knihovny budou uváděny v kontextu dějin českých zemí a také Filozofické fakulty a Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy, respektive Karlovo-Ferdinandovy Univerzity. Historie knihovny je pak naprosto jednoznačně a velmi těsně spojena s historií Geografického ústavu. Tuto skutečnost jsem proto na mnoha místech textu připomněla a zvýraznila. Chci se věnovat rovněž shrnutí postupného rozvoje knihovny a její činnosti v souvislosti se zaváděním nových technologií a služeb.

Při zpracování práce jsem vycházela z informací z publikací o knihovně, článků v odborném tisku a webových stránek, týkajících se činnosti geografických a mapových sbírek všeobecně. Musela jsem čelit problémům s nedostatkem materiálů a detailnějších informací o Geografické knihovně z období 30. let, z konce 40. až 80. let 20. století, což se muselo nutně odrazit i na kvalitě předkládaného textu.

Zpracované téma jsem konzultovala kromě vedoucí diplomové práce průběžně také s vedoucí Geografické knihovny Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy PhDr. et Mgr. Evou Novotnou.

Práce obsahuje čtyři hlavní kapitoly, z nichž první je tento úvod.

Ve druhé kapitole se budu věnovat především okolnostem a faktorům, které vedly ke vzniku Geografického ústavu a jeho knihovny v osmdesátých letech 19. století na Karlo-Ferdinandově univerzitě.

Staré mapy a plány jsou kromě soukromých sbírek uloženy v mapových fondech a sbírkách různých kulturních, církevních nebo vědeckých institucí. Velmi často pak představují součást větších archivních, knihovních a muzejních celků. Jde především o Mapovou sbírku Univerzity Karlovy v Praze nebo Mapovou sbírku Historického ústavu AV ČR. Významné fondy a sbírky jsou ve Státním ústředním

archivu, Moravské zemské knihovně v Brně (jejíž hlavní částí je Mollova sbírka). Například zřejmě největší sbírka na světě původních výtisků Komenského mapy Moravy je součástí Mapové sbírky Muzea Komenského v Přerově (a to včetně výtisku z nejstarší tiskové desky této mapy, které se dochovaly jediné dva exempláře na světě). Ve Státním oblastním archivu v Litoměřicích je pak uložen unikát nejstarší dochované mapy Čech od M. Klaudyána z roku 1518 [Drápela, 2005].

Pokusy o celkové zachycení kartografického materiálu se v českých zemích datují především do konce 19. století. Za jeden z klíčových momentů je přitom považován především rok 1896, kdy se Česká společnost zeměvědná rozhodla založit pro vlastivědná studia českých zemí sbírku map a písemných dokumentů. Akce, spoléhající na dobrovolná upozornění o kartografickém materiálu a příležitostné dary, se však nezdařila [Häufler, 1967].

Česká společnost zeměvědná, druhá nejstarší vědecká společnost v České republice, byla pod tímto názvem založena 1. května¹ 1894 [Trávníček, 1994]. A to na ustavující schůzi konané v Kaulichově domě, sídle Geografického ústavu Karlo-Ferdinandovy univerzity [Jeleček; Martínek, 2007]. Na půdě ústavu, který vznikl devět let před tím, v roce 1885.² Zásahu na vzniku má nejen Jan Palacký, ale především pak jeho asistent a první knihovník Václav Švampera. S činností Geografického ústavu a jeho knihovny je velmi úzce spjat také Jiří Viktor Daneš.

Z hlediska dalšího vývoje Geografické knihovny měl zásadní význam vznik Přírodovědecké fakulty, do jejíž struktury byl začleněn i Geografický ústav. Přínosné pro knihovnu pak bylo přemístění do nově postavených budov na Albertově v roce 1926. Vývoj v období 20. a 30. let byl však násilně přerušen tragickými událostmi podzimu 1938 (Mnichovský diktát) a roku 1939, kdy hitlerovské Německo od 15. března okupovalo zbytek okleštěné Československé

¹ Některé prameny uvádějí jako datum vzniku 2.10. 1894.

² Na základě zákon z 28. února 1882 byla dosavadní jednotná Karlo-Ferdinandova univerzita v Praze rozdělena na dvě části, českou a německou, což se do značné míry dotklo i geografie. Zatímco mírná většina studentů dala přednost české univerzitě, na novou německou „alma mater“ přešel prakticky celý geografický ústav [Čermák, 1955] To ovlivnilo i pozdější vznik geografické knihovny české univerzity. Její historii a vývoji je věnována i tato práce.

republiky, vytvořilo protektorát Čechy a Morava. V listopadu tohoto roku pak byly uzavřeny české vysoké školy.

Z období po únoru 1948 je o knihovně dostupné jen minimum zpráv (k dispozici jsou především přírůstkové seznamy pro jednotlivé roky), nicméně lze odvodit, že čistky po roce 1948, ale i v průběhu tzv. normalizace měly na činnost knihovny nepříznivý dopad. Po listopadu 1989 se knihovna docela dobře přizpůsobila novým společenským a technologickým podmínkám. Došlo i ke kvalitativnímu obratu v nových přírůstcích, když byla opět k dispozici odborná literatura západní provenience. Na začátku nového milénia knihovna poskytuje širokou paletu služeb především odborné veřejnosti a je schopna uplatňovat nejnovější moderní trendy ve své činnosti, o čemž svědčí nejen vlastní bibliografická činnost, ale rovněž nejrůznější formy komunikace s veřejností.

Ve třetí kapitole se zaměřím na činnost Geografické knihovny v současné době a její postavení v rámci Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy a jejího systému vědeckých informací. V této kapitole prezentuji knihovnu jako fungující organický celek, který je de facto po všech stránkách schopen naplňovat úkoly, jež vyplývají z jejího statutu. Je zde patrný i historický kontext, který je mj. zvýrazněn skutečností, že Geografická knihovna hledá (a také nachází) možnosti nejen jak optimálně uchovávat a spravovat historický fond, ale i prostředky, jak jej s pomocí nových technologií postupně zpřístupnit širokému okruhu uživatelů.

V první dekádě nového milénia došlo především k vytvoření nových prostorových a dispozičních podmínek. To mimo jiné umožnilo, aby knihovna rozšířila nabídku svých služeb a činností při efektivním využití moderních informačních technologií (především pak knihovního systému Aleph). Je popsán systém Aleph 500 a jeho jednotlivé moduly.

Třetí kapitola je rovněž zaměřena na spolupráci s dalšími knihovnami v ČR (především s Národní knihovnou ČR), s Mapovou sbírkou UK a mezinárodními subjekty.

V této části se rovněž věnuji některým činnostem, jež jsou rozloženy do delšího časového horizontu – jde především o projekt Geografická bibliografie ČR online, který Geografická knihovna řeší od roku 2008.

Zaměřuji se rovněž na aktivity související s hlavním tematickým zaměřením Geografické knihovny PřF UK. Mezi ně se řadí například pořádání výstav (a také jejich zapůjčování dalším knihovnám) ve zrekonstruovaných prostorách předsálí knihovny, exkurze s výkladem pro odbornou, ale i laickou veřejnost.

Ve čtvrté kapitole uvedu možné plány rozvoje knihovny. Ty vycházejí jednak z obecnější koncepce rozvoje knihoven v ČR do roku 2014, ale také z odborného zaměření Geografické knihovny a požadavků, které musí naplňovat jako odborné pracoviště geografické sekce Přírodovědecké fakulty UK. Zaměřím se zejména na zkvalitňování vlastní činnosti, jíž je služba odborné i laické veřejnosti, dále na práci s historickými fondy za efektivního využití inovovaných informačních technologií. Geografická knihovna se bude i nadále podílet na realizaci takových významných projektů, jakými jsou GEOBIBLINE a TEMAP.

2 Historie Geografického ústavu a jeho knihovny

2.1 Úvod

Kartografická díla sloužila v minulosti, ale de facto i v současnosti praktickým potřebám, především vojenským, administrativním a ekonomickým. Potvrzují to například první české mapové záznamy, které vznikly již za Přemyslovců. Představovaly je soupisy vlastnictví půdy sloužící lepšímu vybírání daní.

Naše země dlouho stály na okraji zájmu starověkých kartografů a jsou o nich na nejstarších mapách pouze strohé zmínky, z nichž leckdy ani nelze jednotlivé objekty identifikovat. S rozvojem kartografie i ve střední Evropě naše země postupně dostávaly přesnější tvar a podrobnější určení polohy i místopisu. Teprve na počátku dostaly Čechy první podrobnější mapu od Mikuláše Klaudyána, další pak následovaly zhruba po 50 letech. Další mapovací práce v druhé polovině 18. století už byly vedeny především státními institucemi, které tato díla spravovaly a užívaly.

Vytvořit jednotný státní katastr bylo rovněž záměrem Marie Terezie i Josefa II. První skutečný katastr, tzv. Stálý katastr, zahrnující v dostatečné přesnosti celé území Rakouska - Uherska, pak zadal vytvořit v roce 1817 císař František I. Tento katastr od počátku vznikl jako mapa velkého území, je velice přesný (používal se jako podklad pro katastrální mapy až do roku 1927) a průběžně aktualizovaný. Stálý katastr se stal podkladem pro další tři mapování – I., II. a III. vojenské mapování. Nejdokonalejší je pak mapa ze třetího mapování, která byla v podstatě jediným zobrazením celého území Čech a Moravy až do poloviny 20. století.

Jen tento velmi stručný historický výčet dokumentuje, že historický vývoj a společenskoekonomické proměny ovlivnily nejen samotný vznik mapových děl, ale i jejich uchovávání a využití. Tyto skutečnosti se pak ještě výrazněji projeví v souvislosti s průmyslovou revolucí v českých zemích, jakož i v celém Rakousku – Uhersku v 19. století, kdy bylo nezbytné zachytit zejména

majetkoprávní změny, rozvoj sídel apod. V obecné rovině našel tento vývoj odraz také ve školství, především odborném a vysokoškolském. Vedle již tradičních vznikaly nové studijní disciplíny (stávající pak postupně dostávaly obsah, který byl v souladu s novými poznatky) s objektivní potřebou odpovídajícího odborného zázemí, mj. bibliografického.

2.1 Vznik Geografické knihovny a první léta její existence (1885 – 1919)

Počátky české geografie na univerzitě byly velice skromné a byly spojeny zejména s přednáškami z regionální geografie (Afrika a Austrálie), fyzické geografie (zejména biogeografie) a dějinami oboru. “Geografie do té doby měla v české společnosti – řečeno slovy Josefa Šusty – místo „spíše vegetativní“a přesto, že zeměpis (jako školská forma geografie) byl již asi sto let povinným předmětem na gymnáziích, byla jeho vědecká forma mezi českými vědami spíše popelkou [Martínek, 2003].

Jistým mezníkem byl rok 1856, kdy Jan Palacký, syn nejvýznamnějšího českého historika a politika 2. poloviny 19. století Františka Palackého, přednesl první českou přednášku (jednalo se o habilitační přednášku) z geografie na půdě Univerzity Karlovy. Do té doby byla výuka geografie na Filozofické fakultě zabezpečována nikoliv školenými geografy, ale především historiky, biology, matematiky a fyziky. Tyto a mnohé další objektivní faktory se pak nesporně promítly do vzniku nové instituce, jakou byl Geografický ústav [Jeleček et al., 2006].

Stejně skromné jako počátky české geografie na UK byly i první roky existence této instituce. Její vznik je datován do roku 1885, kdy na chodbě v Geologickém ústavu (ve Spálené ul. č. 34) měla geografie propůjčenou jednu skříň, která sloužila k úschově prvních geografických knih. V každém případě tak začala vznikat geografická knihovna, i když tempo jejího růstu bylo zpočátku velmi pomalé. Příčinou byl především nedostatek finančních prostředků, proto základ akvizice tvořily zpočátku především dary a výměny. Důležitým činitelem pak byla mj. skutečnost, že knihovna získávala širší podporu, zejména Klubu

přírodovědeckého a Klubu historického. Pravidelně začaly také docházet duplikáty z univerzitní a veřejné knihovny v Praze.

Nově vznikající instituce se však nesoustředila jen na akvizici nových dokumentů, jakkoliv to byla z hlediska její další existence klíčová činnost. Velký význam v tomto ohledu mělo povolení zařídit sbírku pomůcek pro výuku zeměpisu. Tři roky po svém vzniku, v roce 1888, zorganizovala první geografický seminář.

V souvislosti s prvními léty existence jsou nejvíce spojována jména profesora Jana Palackého a Václava Švambery. Ten působil na filosofické fakultě již od 80. let 19. století. Nejprve jako student, pak jako dobrovolný a teprve od roku 1894 honorovaný asistent. Jan Palacký si Švamberu velmi oblíbil a dělal vše pro to, aby se Švambera stal jeho nástupcem [150 let geografie, 2006]. V roce 1902 se dosavadní asistent habilitoval, avšak při Palackého odchodu do výslužby v témže roce byl správou geografického ústavu pověřen etnograf Lubor Niederle (1865-1944). Od roku 1904 ho vedl meteorolog František Augustin (1846-1908). Teprve po jeho smrti byl do čela ústavu postaven Václav Švambera, který se stal v roce 1908 mimořádným profesorem. Jan Palacký, přestože byl již ve výslužbě, držel nad Václavem Švamberou ochrannou ruku. Dokonce neváhal intervenovat ve Vídni, když měl být do Prahy povolán srbský profesor Jovan Cvijić (1865-1929), geomorfolog a politický geograf z Bělehradu [Martínek, 2007].

PALACKÝ, Jan Křtitel Kašpar

** 10. 10. 1830 Praha, † 22. 2. 1908 Královské Vinohrady
(Praha), geograf*

Hlavním, a to dlouhodobým problémem, byl nedostatek financí. Geografický ústav například v roce 1892 disponoval dotací 500 zl., která se však následně v letech 1895-1897 snížila na 300 zl. V roce 1898 klesla na 200 zl. ročně, a to až do roku 1906. „*Jediná příruční knihovna geografická, jíž jsme v Čechách disponovali, byla odkázána na takovou almužnu*“ [Švambers, 1907]. V roce 1895 však knihovna získala mimořádnou dotaci ve výši 300 zl. u příležitosti mezinárodního kongresu v Londýně. „*Literatura geografická jest poměrně drahá a mnoho se toho za ten capart ovšem poříditi nedalo*“ [Švambers, 1907]. V roce 1900 knihovna získala mimořádnou subvenci 500 zl. na zakoupení soukromé odborné knihovny z antikvariátu. Celková hodnota sbírky však byla podstatně vyšší. Významný byl také zisk dotace ve výši 3 000 zl. Byla spojena s předpokládaným nástupem srbského profesora Cvijiće do čela ústavu. Ten totiž mj. žádal zvýšení dotace na pomůcky. Ačkoliv se Jovan Cvijić říditelem ústavu nakonec nestal, dotace byla vyplacena a byla z ní doplněna také knihovna. I přes permanentní nedostatek finančních prostředků knihovna zaznamenala v období 1885 až 1919 celkem 6 283 přírůstků [Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, Geografická knihovna, 1885-2010].

Především nezměrné úsilí Václava Švambery, který vykonával bezplatně místo bibliotékaře a archiváře ústavu, postupně přinášelo konkrétnější výsledky. V roce 1891 geografie získala první samostatné místnosti na Karlově náměstí č. 21 v Kaulichově domě.³ Pro knihovnu a mapy zde byly vyčleněny čtyři skříně. Nadále však zdroje nových knižních přírůstků představovaly především dary a výměna. Příznačné přitom je, že část fondů musela být uchovávána v bednách (které byly také darované!). Kritickým byl rok 1906, kdy dům hrozil sesutím, a musely být provedeny nezbytné stavební úpravy. Knihovna i vybavení ústavu tímto stavem prokazatelně trpěly.

³ Kaulichův dům, který stál na rohu Karlova náměstí a dnešní ulice Odborů, tehdy Na Zbořenci, byl později zbořen a nahrazen stavbou architekta Tyla z roku 1934, Nové Město č. p. 285.

Kaulichův dům

Postupem času Václav Švamberský prokázal opodstatněnost svého jmenování do čela Ústavu. Zatímco až do jeho doby univerzitní geografie sídlila v Kaulichově domě, podařilo se Švamberskému zařadit (na základě staršího memoranda, publikovaného roku 1907 pod názvem *Geografický ústav české university*) geografii mezi obory, pro něž byla stavěna nová univerzitní budova na Albertově, realizovaná v letech 1911-13. Tam se na jaře roku 1914 přesunuly vlastně všechny instituce, které do té doby užívaly Kaulichův dům: geologický, mineralogický a geografický ústav. Svě zázemí tu měl i Klub přírodovědecký a vlastně i Česká společnost zeměvědná. Celkově tu geografové získali místnosti o celkové ploše cca 500 m² a také právo užívat velkou posluchárnu pro až 400 návštěvníků, což byly podmínky s Kaulichovým domem naprosto nesrovnatelné. Podobně i F. Augustin dokázal zabezpečit geografii blízký meteorologický ústav, který své prostory dostal v nové budově v ulici Ke Karlovu. O velkorysosti tehdejších investic svědčí i fakt, že geografové a geologové užívají tehdy postavenou budovu až do současnosti.

I přes nejrůznější problémy objektivní i subjektivní povahy se knihovna Geografického ústavu rozvíjela. V roce 1907 měla na 5 000 svazků umístěných v 6 místnostech a v 18 velkých skříních. Byl to však právě nedostatek prostoru, který neumožňoval oborové stavění. Za nejvzácnější byly považovány úvody do geografie jako: Richthofenovo dílo *Aufgaben und Methoden der heutigen Geographie* (Lipsko, 1883), dále Hettnerovy *Grundbegriffe und Grundsätze der*

physischen Geographie (1904), Schlütterovo dílo Die Ziele der Geographie des Menschen (Mnichov, 1906) nebo Oberhummerovo Stellung der Geographie zu den historischen Wissenschaften (Vídeň, 1904). Geografickou bibliografii zachycovala Bibliotheca geographica zaznamenávající ročně kolem 10 000 nových záznamů. Prof. Švambara vysoce oceňoval referenční zdroje Petermanns Geographische Mitteilungen, Brehm-Wagnerovu Geographisches Jahrbuch. Slabě bývaly zastoupené dějiny geografie. Nejznámější dobovou příručkou byla Peschelova Geschichte der Erdkunde (Mnichov, 1865). Kartografie se mohla pyšnit i českými autory např. Studničkův Všeobecný zeměpis (Praha, 1880). K studiu všeobecné geografie bylo doporučováno dílo Wagnerovo Lehrbuch der Geographie (Hannover, 1900). Pro morfologii pak byla za základní považována díla: Richthofenův Führer für Forschungsreisende (Berlin, 1886) a Peckova Morfologie der Erdoberfläche (Stuttgard, 1894). Neexistovala příručka pro potamologii. V limnologii se studoval Forelův Handbuch der Seenkunde (Stuttgard, 1901). Oceánografie byla zastoupena běžnými příručkami, např. Boguslawski: Handbuch der Ozeanographie (Stuttgard, 1884) [Runštuková, 1993].

Významná byla sbírka zeměpisu biologického. Bylo zde mnoho děl významných a zajímavých. Například Schimperova Pflanzengeographie (Stuttgard, 1890) nebo pozoruhodná kolekce autorů Englera a Drudeho, Die Vegetation der Erde. Dále zde byly zastoupeny zoogeografie, antropogeografie, meteorologie a hospodářský zeměpis, národopis, speciální zeměpis. Bylo zde oddělení turistické vzniklé zejména z darů. Obsahovalo několik set výtisků a bylo hojně využíváno zejména v létě. Cizojazyčných periodik bylo kolem 800 svazků. České časopisy nebyly dostatečně doplňovány, protože chyběly potřebné finance.

Profesor Václav Švambara upozorňoval, že knihovna vznikla především díky darům a výměnám. Největší výměny probíhaly s klubem přírodovědeckým, s klubem historickým a z univerzitní a veřejné knihovny v Praze docházely pravidelně duplikáty. Ze soukromých dárců byl nejvýznamnějším profesor Jan Palacký, který daroval na 1 500 svazků a separátů. Dalšími významnými dárci byli profesori Augustin, Jirečka, Niederle, Šafařík, Zíbrt, Kořenský, ale i

cestovatel Emil Holub, a rovněž bývalí posluchači geografie [Martínek; Martínek, 1998].

Profesor Švambara zastával rovněž stanovisko, že ústav má plnit roli národní oborové centrály, a má proto soustřeďovat veškerou literaturu oboru. Vybízel proto mj. nakladatele, ale i správce dalších nejrůznějších knihoven, aby darovali ústavu vše, co se týká geografie. Jako knihovník si přitom uvědomoval, že vybudovat národní oborové středisko nelze bez pořádné bibliografie. Chtěl ji zachytit kompletně do konce 19. století. *„Představuji si veškerou bibliografii, jež by měla vyjít jako česká práce, rozdělenou na tři části, a sice svazek věnovaný české geografické produkci o českých zemích, svazek o české produkci geografické věnované všeobecné geografii a zahraničí a konečně bibliografie všeho toho, co v cizích jazycích bylo o geografii českých zemí uveřejněno“* [Švambara, 1907].

Zajímavá je i jeho další vize, která se nakonec stala realitou: *„Doufejme, že jako tam z katakomb povznesla se církev do nádherných síní vatikánských, tak snad jednou ze sklepních komor na Karlově náměstí octne se geografický ústav ve vzdušných a světých místnostech pod Vyšehradem“* [Švambara, 1907].

2.2 Profesor Václav Švambara a Jiří Viktor Daneš

Vznik a první léta existence Geografického ústavu jsou neodmyslitelně spjaty především s profesorem Václavem Švambarou. V roce 1908 se stal ředitelem Geografického ústavu a ve funkci vydržel až do roku 1936. Další výraznou osobností, jejíž činnost ovlivnila Ústav, byl také geograf Jiří Viktor Daneš.

Václav Švambara

Tento významný český geograf se narodil 10. ledna 1866 v obci Peruc na Lounsku. Na studia odešel do Prahy a po akademickém gymnáziu absolvoval zeměpis, historii a geologii na České univerzitě. První větší článek o výzkumech Afriky napsal, když mu bylo 22 let.

Václav Švambara velmi aktivně přispíval do mnoha časopisů, sborníků a slovníků. Například v letech 1893 až 1898 byl odborným redaktorem zeměpisu v Ottově slovníku naučném a sám napsal pro tento legendární slovník největší část hesel v tomto oboru. Roku 1897 se vydal na velkou cestu po severní a západní Evropě, ze které opět vytěžil řadu článků i odborných studií. Účastnil se mezinárodních geografických kongresů, pracoval v zahraničních zeměpisných ústavech a v roce 1902 se stal nejprve docentem při České univerzitě a roku 1916 profesorem.

V letech po první světové válce také vykonával funkci děkana Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy (1923/24). Václav Švambara byl v roce 1930 jmenován, jako jediný český geograf, čestným členem britské Royal Geographical Society. Do výslužby odešel roku 1936, ale s fakultou udržoval kontakt až do své smrti 27. září 1939; likvidace svého díla při uzavření vysokých škol se však naštěstí nedožil.

Po vědecké stránce se Švambara zabýval zpočátku problematikou poněkud exotickou – na základě bedlivého studia zahraniční literatury zpracoval mohutnou, několikasvazkovou monografii o africkém veletoku Kongo (1901-1905), ve své době největší říční monografii pro jižní polokouli. V mládí si snad představoval, že by v Africe mohl výzkumně působit, nicméně se na černý kontinent dostal až jako usedlý profesor ve 20. letech, a to navíc jen při turistické cestě do Tuniska a Maroka. Mnohem větší význam mají jeho práce z domácí problematiky, zejména o šumavských jezerech. Některé z nich byly překonány až v posledním desetiletí. Neopominutelná je také Švambarova práce organizační (mj. spoluzakládal Státní sbírku mapovou, 1920) a ediční (podíl na edici starých českých map *Monumenta cartographica Bohemiae*) [Dvořáková, 1966].

Jiří Viktor Daneš

Narodil se v roce 1880 (23. srpna) v bohaté statkářské rodině, takže byl existenčně zajištěn a mohl se věnovat vědecké kariéře. Absolvoval gymnázium v Křemencově ulici v Praze a ke studiu na FF UK si vybral dějepis a především zeměpis. Za 1. světové války zůstal stejně jako Václav Švamberský také na univerzitě, avšak roku 1917 byl nakonec povolán do armády; stal se odborným poradcem v bosenském Sarajevu.

Přelom let 1918/19 Daneše opět zastihl v Praze. Rychle se přihlásil k nově vzniklé republice a obnovil svou práci na fakultě. V roce 1919 získal řádnou profesuru a v létě téhož roku spolu s Dvorským, Chotkem a Dominem uskutečnil „průzkumnou“ cestu po Slovensku, aby určili vhodné směry pro jeho další přírodovědecký výzkum. Po odborné stránce se na fakultě ovšem Daneš neshodl s profesorem Švamberským. Rozpory řešil přijetím nabídky z ministerstva zahraničí, aby se stal konzulem v Sydney. V letech 1920-23 tak byl pražský profesor geografie prvním československým diplomatickým zástupcem na nejmenším kontinentu. Po návratu se Daneš znovu vrátil k pedagogické kariéře, dokonce byl děkanem Přírodovědecké fakulty UK (1925/26), přednášel i na nově vzniklé univerzitě v Bratislavě (1923-24), kde vybudoval geografický ústav. V říjnu 1927 znovu vyrazil na cesty: tentokrát do USA. Tato cesta se mu bohužel stala osudnou. Krátce před cílem, 11. dubna 1928, se při fotografování naftových věží v Hollywoodu stal obětí tragické automobilové nehody, které druhý den podlehl. Z pozůstalosti a příspěvků byl zřízen fond, tzv. Danešovo

nadání, z něž měly být financovány studijní cesty mladých vědců. Jeho hodnota byla (ke konci září 1928) bezmála 70 000 Kč [Král, 1982].

2.3 Meziválečná léta (1920 – 1939)

Pro další vývoj univerzitní geografie, jakož i Geografického ústavu a knihovny, byl přelomovým rokem rok 1920. Zákonem č. 135 z 19. 2. 1920 (tzv. „Lex Mareš“) se stala česká univerzita jedinou pokračovatelkou Univerzity Karlovy. Následně pak – 24. 6. 1920 – se na základě vládního nařízení č. 392 rozdělila dosavadní filozofická fakulta na fakulty dvě: filosofickou a přírodovědeckou [Bečvář, 1998]. A Geografický ústav byl začleněn do nově vzniklé fakulty přírodovědecké. Co se týče materiálního zabezpečení, po celou dobu své meziválečné činnosti měl Geografický ústav a jeho knihovna k dispozici své prostory na Albertově, byť se o ně zpočátku dělil s Vojenským zeměpisným ústavem. Na Albertově také našla zázemí v roce 1920 zřízená Státní sbírka mapová, vedená B. Šalamonem, o níž se však staral i Václav Švambera.

Geografická knihovna v roce 1926

V roce 1926 geografie získala prostory v nově dostavěném východním křídle, kde byly vytvořeny prostory pro velkou knihovnu, a byl položen základ knihovního fondu Geografické knihovny České univerzity.

Profesor Václav Švambera spolu s kolegy vybudoval v nové budově na Albertově moderní středisko geografie. Součástí byla také knihovna v místnosti o rozloze

105 m². Jejím jistým specifikem pak bylo, že obsahovala učebnice německé, francouzské a anglické, české pouze výjimečně.

Situace v Geografické knihovně po vzniku Přírodovědecké fakulty a po přesídlení na Albertov byla poměrně stabilizovaná. Dobové prameny bohužel nezaznamenávají dopady hospodářské krize v letech 1929 - 1932 na knihovnu, i když tato krize tíživě ovlivnila život celé společnosti tehdejšího Československa. Nepříznivé dopady měla nakonec i na samotnou Přírodovědeckou fakultu, kde došlo ke snížení jak pedagogického sboru, tak i počtu studentů. Knihovna však v této době dokonce zaznamenala přírůstky srovnatelné s lety před krizí, a dokonce mnohem vyšší než v druhé polovině 30. let. Za celé období 1920 - 1929 bylo získáno celkem 2070 kusů nových přírůstků, v letech 1930 - 1939 to bylo 4 059 přírůstků (z toho například 935 kusů v roce 1930 nebo 210 kusů v roce 1932 oproti pouhým 44 exemplářům v roce 1935 i v roce následujícím) [Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, Geografická knihovna, 1885-2010].

Z dochovaných dobových pramenů zároveň vyplývá, že se řešily především organizační a provozní otázky. Na návrh geografické komise došlo v roce 1935 k rozdělení ústavu na dvě části. Do I. oddělení byla začleněna knihovna a pomůcky pro vyučování. Druhé oddělení bylo zaměřeno na kartografii a mapové sbírky. Organizační záležitost však byla svým způsobem citlivou záležitostí, protože v případě I. oddělení bylo nezbytné jmenovat nástupce po profesoru Švamberovi.

Rozrůstající se sbírky Geografické knihovny kladly také odpovídající nároky na provoz. Z dobového vyjádření z poloviny 30. let je zároveň patrný objem sbírky, jakož i hodnocení úrovně, které knihovna dosáhla. „Zejména knihovna, která čítá přes 13 000 inventárních čísel a více než 15 000 svazků potřebuje nezbytně odbornou sílu, která by dokončila uspořádání knihovny a měla na starosti její nerušený provoz. Je zejména zapotřebí, aby tam byla síla vědecky nebo odborně zapracovaná, která by udržovala knihovnu v chodu po celý den, uvádí profesor Josef Pohl. „K tomu dlužno podotknouti, že tato knihovna je jednou z největších zeměpisných knihoven v Evropě. Její veliké ceny nemohlo by však býti využito,

kdyby pro nedostatek administrativní síly nebyla přístupná“ [Archiv Univerzity Karlovy, 1939].

Na sklonku třicátých let přinesla politika appeasementu, kterou prosazovaly západní mocnosti, tehdejšímu Československu hořké plody. V září 1938 přichází Mnichov s následným okleštěním republiky. V březnu 1939 vznikl protektorát Čechy a Morava a na podzim téhož roku německé nacistické úřady uzavřely české vysoké školy. Tyto události měly dopad na činnost Geografické knihovny. Ta byla uzavřena dokonce již v březnu roku 1939. V přírůstkové knize se objevil zápis: „Uzavřeno za účelem odevzdání ústavu. V Praze dne 21. března 1939, podepsáni děkan, odevzdávající prof. Václav Dědina, přijímající prof. Josef Pohl, účetní tajemník a vedoucí komise D. Šišma.“

Pro českou společnost, pro její vysoké školy a akademické instituce na dlouhých šest let nastalo období temna.

2.4 Léta 1945 - 1990

S osvobozením Československa v květnu 1945 bylo, v poněkud hektickém tempu, obnoveno i české vysoké školství. Přírodovědecká fakulta UK znovu zahájila výuku již 18. 6. 1945 a převzala přitom také některé budovy a sbírky po zrušené Německé univerzitě v Praze [Hermann; Šimůnek, 2010]. Obnovena byla rovněž činnost Geografického ústavu a jeho knihovny. Přírůstky v tomto bezprostředně poválečném období byly v průměru dokonce vyšší než v předválečné periodě. Například v roce 1946 představovaly 2 052 kusů, následně v letech 1947-1948 činily 915 kusů [Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, Geografická knihovna, 1885-2010]. Na druhou stranu se v tomto období jen nepřesně rozlišovalo, v jakém roce byly knihy zapsány, takže statistika přírůstků je jen přibližná.

Rychlý rozvoj ovšem poměrně záhy zastavil nástup komunistického režimu v únoru 1948. Obory přírodních věd sice až na výjimky nebyly tak ideologicky postiženy jako třeba humanitní vědy, přesto došlo k omezení svobody bádání a

kádrovým čistkám (mezi studenty – vyloučeno bylo více než 15 % z nich – i pedagogy, navíc emigrovala řada klíčových osobností).

Tvrdá aplikace komunismu sovětského typu zejména v období 50. let poznamenala i českou geografii, a to hlavně ve dvou směrech. Jednak personálním oslabením odborníky politicky „nevyhovující“, jednak – a to hlavně – téměř úplnou izolací od geografii západních států. Tato skutečnost nacházela odraz jak v nově vznikajících dílech, tak i ve skladbě přírůstků. Hlavní proud základního geografického výzkumu a následně autorského směřování (což se zcela nepochybně projevilo ve skladbě nově získaných dokumentů) byl v padesátých letech tehdejší tuhým režimem zúžen na ideologicky méně „nebezpečnou“ fyzickou geografii (V. J. Novák, J. Kunský), v kartografii na její dějiny (B. Šalamoun, K. Kuchař), v ekonomické a regionální geografii hlavně na geografii sídel a obyvatelstva (J. Korčák). Souběžně byl přebírán i organizační model sovětské vědy. Na druhou stranu toto období zaznamenalo jistý paradox. Poúnorové období sice přineslo velké množství rusky psané sovětské literatury, ale byly mezi nimi také ruské překlady anglických a amerických autorů, jejichž díla byla v naší republice jinak nedostupná.

Nepříznivý dopad na knihovnu měla nesporně skutečnost, že Geografický ústav UK byl v roce 1950 zrušen a nahrazen katedrou geografie, která byla následně v roce 1953 rozdělena na katedru ekonomické a regionální geografie a katedru kartografie a fyzické geografie.

Vznikem ČSAV a jejího nakladatelství se zlepšily podmínky pro rozvoj české vědy. Geografický ústav ČSAV byl po vleklém dohadování vedoucích osobností oboru založen až v roce 1963 (spojením několika již dříve vytvořených pracovišť – Kabinetu pro geomorfologii, Kabinetu pro kartografii apod.) se sídlem v Brně a pobočkou v Praze. Vytvořením vlastního bibliografického zázemí akademického ústavu vznikla jistá „konkurence“ Geografické knihovně. O to více, že Geografický ústav ČSAV vydával řadu vlastních publikací, nejvýznamnější výsledky výzkumu v řadě *Studia Geographica*. Od poloviny 60. let od začátku 70. let odpovídal za zpracování a vydání nového národního atlasu a kromě podílu na historickém a vojenském atlase byl též garantem

hlavního úkolu, jímž byla naléhavě potřebná fyzicko-geografická a ekonomická regionalizace Česka.

Dalším neblahým negativním zásahem do vývoje české geografie byla okupace Československa v roce 1968 armádami pěti států Varšavské smlouvy a následná tzv. normalizace, která se promítla i do personálních otázek. Možnosti výzkumného úsilí byly tak opětovně omezeny na ideologicky neutrální témata, závažné byly i mnohé personální „selekce“. Proti předchozímu období došlo i k většímu omezení publikačních aktivit zejména v případě rozsáhlejších monografií nebo atlasových děl.

V 50. až 70. letech navíc do vývoje všech knihoven na území dnešní České republiky, a tedy i Geografické knihovny negativně zasáhly dva politické zásahy státní moci. Jejich cílem bylo vyřadit publikace nežádoucího obsahu nebo nežádoucích autorů (zejména emigrantů). V prvním případě se jednalo o Vládní usnesení ze dne 8. 10. 1958 č. 916 o zřizování zvláštních fondů pro závadný publikační materiál. Tzv. zvláštní fondy směly vést pouze některé vybrané knihovny. Celospolečenské uvolnění v letech 1968 - 1969 pak vedlo k tomu, že toto vládní usnesení přestalo být respektováno a plněno. Druhým zásahem bylo v roce 1972 vydání Ministerstvem kultury „Směrnice o zvláštních fondech tiskovin v knihovnách jednotné soustavy“⁴. Prověrka se týkala například lidových knihoven, státních vědeckých knihoven, muzejních, školních a vysokoškolských knihoven, závodních knihoven ROH, technických knihoven, zemědělských knihoven, knihoven ozbrojených sborů a knihoven ČSAV. Směrnice hovoří o tom, že v určených knihovnách musí být zřízeny zvláštní fondy tiskovin s tzv. „protistátním“ obsahem, ve kterých mají být soustředěny fondy ostatních knihoven, které naplňují směrnici. Tyto fondy měly být

⁴ Ministerstvo kultury České socialistické republiky vydalo podle § 3 odst. 5 zákona č. 53/1959 Sb., o jednotné soustavě knihoven, výnosem ze dne 31. 5. 1972 čj. 9695/72-II/3 směrnice o zvláštních fondech tiskovin v knihovnách jednotné soustavy. Směrnice nabyly účinnosti dnem 1. června 1972.

vyřazeny z půjčování všech knihoven a uloženy v místnostech, které nejsou veřejně přístupné.

I přes složitost celého období od konce 40. do závěru 80. let 20. století Geografická knihovna vykazovala postupný nárůst nových přírůstků (viz tabulka). V kontextu této doby je otázkou určitě jejich kvalita autorská a obsahová. Jistý zlom nastává v 80. letech, kdy se díky nákupům do knihovny dostává ve větším množství anglicky psaná vědecká literatura, což mělo souvislost s kurzy UNESCO, které se na Přírodovědecké fakultě UK konaly.

	1946-1949	1950-1959	1960-1969	1970-1979	1980-1989
počet přírůstků	3 470	2 860	9 605	10 988	13 038

Tabulka č. 1 Počet přírůstků v letech 1946 - 1989⁵

Zásadní obrat k lepšímu nastal po roce 1990. Tehdy se otevřela cesta i k získávání kvalitní oborové literatury ze zahraničí. V roce 1993 navíc knihovna převzala fond zrušeného Geografického ústavu AV ČR.

Geografická knihovna je v Česku jedinečná právě svým obsahem, proto byla také nazývána Základní geografická knihovna nebo Oborová knihovna geografie. Zájemci zde najdou nejrůznější typy dokumentů organizované podle speciálního oborového třídění. Fond fyzické geografie a geoekologie se zaměřuje především na regionální geografii České republiky, Evropy a světa. Nejrozsáhlejší soubor sociální geografie představuje literaturu o transformaci postkomunistických zemí, problémech regionů, využití krajiny, migraci a urbanizaci. Obor demografie a geodemografie zastupují především statistiky, populační politika a prognózy. Oblast aplikované kartografie a kartografie nabízí zájemcům specializované atlasy a mapy.

⁵ Přírůstkové seznamy Geografické knihovny

Historický knihovní fond zahrnuje několik stovek svazků v německém a latinském jazyce. Velmi cenná jsou německy psaná díla z německé univerzity z období od poloviny 17. století až do 80. let 19. století. Knihovna vlastní několik časopiseckých titulů, které počaly vycházet již v druhé polovině 19. století. V současné době získává řadu zahraničních publikací díky rozsáhlé mezinárodní výměně časopisů s knihovnami a odbornými pracovišti v zahraničí. Knihovna rozesílá časopis AUC Geographica téměř třem stovkám výměnných partnerů.

2.5 Geografická knihovna na počátku milénia

„S počátkem nového akademického roku byla dne 3. 10. 2005 po rozsáhlé rekonstrukci znovu otevřena Knihovna geografie Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy. Odborná veřejnost již dlouho netrpělivě očekávala přístup do unikátní knihovny“ [Geografická knihovna znovuzrozená, 2005].

Zásadním mezníkem v činnosti Geografické knihovny PŘF UK byla její celková rekonstrukce, která se uskutečnila od dubna do září 2005 [Knihovna geografie, 2005]. Realizovala se podle návrhu architektonického ateliéru ing. Ježková, ing. Jaroš. Pro genius loci místa (knihovna zde působí od roku 1926) bylo důležité, že rekonstrukce ponechala velkým sálům původní ráz, obnovila původní skříně s ozdobami a zvýraznila prvky na galériích knihovny. Nové elektrické rozvody umožnily přístup k uživatelským počítačům s katalogy, odbornými databázemi a pochopitelně též s přístupem k Internetu. Celková plocha knihovny v otevřeném fondu byla výrazně rozšířena na 200 m². Čtenáři zde mají přístup k 752 bm knih ve volném výběru.

Knihovnu navštěvuje kolem dvou tisíc registrovaných uživatelů, kterým je k dispozici fond devadesáti pěti tisíc knih, šest set titulů časopisů, map i elektronických dokumentů.

Již v roce 2005, v době probíhající rekonstrukce, bylo zřejmé, že stávající depozitáře nebudou knihovně stačit, a proto byl proděkanem Geografické sekce doc. RNDr. Lud'kem Sýkorou, Ph.D. vytipován sklad v suterénu, který by se hodil na nový depozitář. Ten pak byl přestavěn v rámci komplexní přestavby

Geografické knihovny. Z opotřebovaného sklepního prostoru bylo třeba udělat sklad pro knihy se stálou teplotou a vlhkostí.

Pro skladování knih bylo navrženo použití posuvných kompaktních regálů s elektrickým posunem, kombinované se stacionárními regály. Od počátku se kvůli maximálnímu využití prostoru uvažovalo pouze o posuvných regálech, vzhledem k návrhu délky a výšky regálů (460x250 cm), bylo rozhodnuto o použití elektrických regálů. Celková úložná kapacita byla stanovena na 876 metrů regálů.

Přestavba depozitáře byla dokončena v dubnu 2006 a od konce května se do nového depozitáře začaly stěhovat dokumenty. Dokončení depozitáře vyřešilo problém s umístěním časopisů, které byly kvůli nedostatku prostoru rozptýleny po mnoha depozitářích a v celém fondu. V depozitáři byly pro snadnější orientaci zařazeny všechny nalezené tituly časopisů seřazeny podle abecedy – nalézají se zde tituly z elektronického i klasického lístkového katalogu (původně přibližně 600 titulů, které byly postupně zpracovány do elektronického katalogu), dále dary, zbytky periodik z fondu Geografického ústavu německé univerzity, které nebyly nijak evidovány. Takto seřazené časopisy zabraly zhruba dvě třetiny depozitáře.

Druhá část depozitáře pak byla využita pro monografie s původními policovými signaturami⁶, které byly zachovány kvůli tomu, že většina z těchto knih byla evidována pouze v lístkovém katalogu právě pod těmito společnými signaturami, a proto je bylo nutné kvůli orientaci v depozitáři zachovat. V současné době je nový depozitář zaplněn z 80% [Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, Geografická knihovna, 2007].

V květnu 2009 se uskutečnila také rekonstrukce starého depozitáře v suterénu budovy na Albertově. Depozitář měl nevyhovující klimatické podmínky, důraz byl proto hlavně kladen na úpravu teploty a vlhkosti. Pro skladování knih byly

⁶ V Geografické knihovně byla dříve pro knihy na jedné polici používána společná signatura. Vyhledávání v rozsáhlém fondu proto bylo velice obtížné. Vystala tedy nutnost vytvoření jedinečných signatur. Řešení je popsáno v další kapitole této práce.

instalovány pojízdné nizozemské elektrické regály a kovové regály na umístění kartografických dokumentů a výstav [Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, Geografická knihovna, 2010].

Po stavebních úpravách byly dokumenty stěhovány zpět – v depozitáři jsou umístěny dokumenty s nejstaršími přírůstkovými čísly (1-18 000) seřazené při revizi v roce 2008. Dále jsou zde separáty, monografie z fondu Geografického ústavu německé univerzity, archiv titulu AUC Geographica, duplicitní skripta a neinventované dokumenty.

V každém depozitáři je pak po jednom pracovním místě s počítačem, takže je možné zpracovávat starý fond přímo na místě a není nutné ho odvážet z optimálního prostředí vytvořeného v depozitářích.

Rekonstrukce byla projektována s výhledem na budoucí rozvoj fondu v následujících dvaceti letech. Knihovna tak postoupila do vyšší kategorie informačních oborových center a může zajistit kvalitní podporu studentů při studiu, odborníků ve výzkumu. Umožnila zároveň kvalitativně vyšší komunikaci s veřejností formou výstav, odborných seminářů nebo prohlídek s odborným výkladem. Se zájmem nejen odborné veřejnosti se setkala například výstava ke 150. výročí geografie na UK v Praze nebo expozice k 100. výročí narození geografa prof. Karla Kuchaře s názvem „Pevnou půdu pod nohama“ (její součástí byla rovněž odborná konference).

3 Současný stav a aktivity Geografické knihovny

Rozsáhlá rekonstrukce v roce 2005 – viz předchozí kapitola práce - vytvořila pro Geografickou knihovnu PŘF UK optimální prostorové podmínky. Ty mimo jiné umožnily, aby rozšířila také nabídku svých služeb a činností při efektivním využití moderních informačních technologií (například knihovního systému Aleph). Šlo přitom také o možnost realizovat některé činnosti v delším časovém horizontu - například projekt Geografická bibliografie ČR online, který Geografická knihovna řeší od roku 2008 nebo stále pokračující revize fondu.

Jako současný stav je popisována situace v roce 2011, ovšem všude, kde je potřeba uvádět celoroční statistické údaje, jsou použity údaje za rok 2010.

Současné prostory Geografické knihovny

3.1 Základy fungování knihovny

Základní informace o fungování a úkolech Geografické knihovny PŘF UK lze nalézt v Organizačním řádu knihovny, který je dostupný na webových stránkách knihovny⁷ v sekci O knihovně >> Organizační řád [Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, 2010b].

Tento organizační řád je platný a účinný ode dne 1. ledna 2010 a definuje Geografickou knihovnu jako účelové zařízení Geografické sekce Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Opatřením rektora č. 21/2002 je také

⁷ <http://www.natur.cuni.cz/geografie/knihovna>

součástí knihoven Univerzity Karlovy v Praze, které jsou společně evidovány na Ministerstvu kultury ČR [Univerzita Karlova, 2002].

Geografická knihovna má tedy podle platného organizačního řádu jako **specializovaná knihovna** na starosti následující činnosti a služby:

1. Základním úkolem pracoviště je informační zajištění studijních programů, vědy, výzkumu a vývoje, realizovaných PŘF UK v Praze.
2. Je součástí systému knihoven vykonávající koordinační, odborné, informační, vzdělávací, analytické, výzkumné, metodické a poradenské činnosti.
3. Výpůjční a doplňkové služby realizuje v souladu s Výpůjčním řádem PŘF UK.
4. Geografická knihovna zejména:
 - a. vede evidenci knižního fondu a provádí jeho pravidelné revize v souladu s Knihovním zákonem 257/2001 Sb.,
 - b. zabezpečuje akviziční, katalogizační a výpůjční činnost,
 - c. zajišťuje pořádání a ochranu knihovního fondu před odcizením, poškozením a nepříznivými vlivy prostředí, popř. jeho digitalizaci,
 - d. spolupracuje s Národní knihovnou ČR při zpracování národní bibliografie, při zpracování souborného katalogu a souboru autorit,
 - e. zpracovává a zpřístupňuje tematické a oborové bibliografie a databáze,
 - f. ve spolupráci s Národní knihovnou ČR plní funkci centra meziknihovnických služeb v oblasti své specializace,
 - g. vytváří a spravuje vlastní webové stránky s oborovými informačními zdroji,
 - h. pořádá pravidelné exkurze a školení pro uživatele,
 - i. propaguje výsledky vědy a výzkumu PŘF UK,
 - j. spolupracuje s knihovnami v oblasti své specializace při zavádění nových technologií v oblasti zajištění veřejných knihovnických a informačních služeb.

Činnost knihovny musí být také v souladu s platnými zákony České republiky. Jejich nedodržování by mohlo vést až k zastavení činnosti. Přehled legislativních opatření týkajících se knihovních aktivit vystavuje na svém portálu Informace pro knihovny Knihovnický institut Národní knihovny ČR (<http://knihovnam.nkp.cz/>). Geografická knihovna se řídí následujícími zákony:

- Zákon 257/2001 Sb. ze dne 29. června 2001 o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb a návazné prováděcí předpisy,
- Zákon o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů 121/1999 Sb.,
- Zákon o svobodném přístupu k informacím 106/1999 Sb. ze dne 11. května 1999,
- Zákon o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů 101/2000 Sb.,
- Legislativa k požární ochraně a krizovému řízení.

Geografická knihovna má jako specializovaná knihovna podle knihovního zákona i podle vlastního organizačního řádu povinnost spolupracovat s Národní knihovnou ČR při tvorbě souborného katalogu ČR. Tento katalog soustřeďuje ve své bázi údaje o dokumentech ve fondech českých knihoven a institucí, které do Souborného katalogu ČR přispívají svými katalogizačními záznamy nebo poskytují informace o odběru periodik. Ze současných cca 4,4 milionu záznamů obsahuje báze **17 691** záznamů dokumentů z Geografické knihovny a **11 526** záznamů přímo v Geografické knihovně vytvořených⁸ [Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, Geografická knihovna, 2011]. S Národní knihovnou ČR spolupracuje Geografická knihovna také při tvorbě souboru jmenných autorit.

3.2 Automatizace knihovnických procesů

Cílem automatizace v knihovnách je využitím nových informačních technologií zvýšit produktivitu práce, zlepšit operativnost ve vyřizování žádostí a kulturu

⁸ Stav k 31.12.2010

obsluhy uživatelů, a zároveň umožnit využívání nových moderních typů služeb. Automatizace knihoven se tedy stala jedním z nejdůležitějších úkolů, kterým se v dnešní době knihovny zabývají, aby mohly využít nových služeb ke kvalitnějšímu a efektivnějšímu uspokojení i těch nejnáročnějších požadavků uživatelů.

Přechod na automatizovaný knihovní systém se v Geografické knihovně částečně uskutečnil již v roce 1995, kdy se pro katalogizaci dokumentů začal využívat modul katalogizace knihovního systému Aleph. V roce 2005, po celkové rekonstrukci knihovny byl do knihovních procesů zavedeny další dva moduly - výpůjční protokol a OPAC. Pro uživatele to znamenalo přínos v podobě zrychlení výpůjčního procesu (registrace knih pomocí čárových kódů), ale hlavně možnost využívat pro vyhledávání a spravování čtenářského konta online katalog.

V roce 1995 bylo vedením fakulty na doporučení bývalé vedoucí SVI PřF UK RNDr. Langhammerové rozhodnuto o zakoupení knihovního systému Aleph 500⁹ izraelské společnosti Ex Libris, která stojí u vývoje tohoto systému od jeho počátku v 80. letech, kdy byl pod názvem AUTOMATED LIBRARY EXPANDABLE PROGRAM vyvinut na univerzitě v Jeruzalémě [Balvínová et al., 2007]. Důvody pro výběr právě tohoto knihovního systému byly následující:

- Systém Aleph 500 patří mezi přední světové knihovní systémy, je hojně využíván i v akademickém prostředí, a to jak pro velké samostatné knihovny tak i konsorcia se složitou vnitřní strukturou. Systém má schopnosti komunikace ve 20 jazycích, je lokalizován i do češtiny a využívají ho největší české knihovny, takže jsou s jeho používáním již dostatečné praktické zkušenosti.
- Používá ho také Národní knihovna ČR, takže je v něm budován Souborný katalog ČR, báze Národních autorit, a také všechny národní bibliografické báze. Aleph má implementovány všechny současné světové knihovnické

⁹ Ostatní fakulty UK v té době používaly AKS TINLIB.

a komunikační standardy, data jsou ukládána ve formátu MARC21 (dříve ve formátu UNIMARC). Systém je otevřený a nabízí možnosti sdílení zdrojů. Celková délka záznamu ani počet záznamů v databázi není omezen. Víceúrovňová struktura klient/server je založená na databázovém systému Oracle a kombinovaná s otevřeným systémem API.

Ústav výpočetní techniky UK se navíc v roce 2002 stal výlučným distributorem systému Aleph pro Českou a Slovenskou republiku, takže i komunikace při řešení případných problémů se jevila snazší než s externí firmou (spolupráce s Ústavem výpočetní techniky UK se knihovně osvědčila i při tvorbě báze GEOBIBLINE) [Univerzita Karlova, Ústav výpočetní techniky, 2011]. Geografická knihovna se tak zařadila mezi ostatní knihovny na Univerzitě Karlově nebo například Národní knihovnu ČR používající stejný systém, což v mnohém usnadnilo vzájemnou spolupráci. Knihovna nejdříve využívala pouze modul pro katalogizaci, později přibyl modul pro výpůjční protokol a OPAC. Do dnešního dne se počet používaných modulů rozšířil o akvizici, správu seriálů a MVS. Nejnověji se používá přídatný modul ADAM (Aleph Digital Asset Modul). Od 7. července 2010 je využívána verze 20.

3.2.1 Výpůjční protokol

Modul výpůjční protokol eviduje absenční a prezenční výpůjčky, prolongace a rezervace. Kromě toho vede evidenci uživatelů a registruje částky za opožděné vrácení dokumentů a další poplatky. Systém umožňuje nastavit délky výpůjček podle statusu čtenáře, statusu titulu, dílčí knihovny a kalendáře. Generuje upozornění na konec výpůjční doby a upomínky, dále také statistické přehledy a zprávy. Tyto výstupy lze tisknout nebo posílat e-mailem.

V případě přerušení připojení k serveru, je k dispozici funkce **off-line výpůjčního procesu**. Výpůjčky a vrácení, které s v tomto režimu uskuteční, se ukládají na lokální počítač. Vzniklý soubor se po obnovení připojení přenesou na server a systém poté zkontroluje a uskuteční transakce v databázi a vytvoří seznam všech nesrovnalostí.

Protože knihovník při práci s výpůjčním (a vlastně kterýmkoli jiným) modulem pracuje v prostředí **centrálního katalogu**, je nutné, aby byl systém schopný rozlišit činnosti jednotlivých dílčích knihoven. Toho Aleph ve výpůjčním modulu docílí vytvářením hierarchických záznamů pro každého uživatele. Čtenářský záznam obsahuje globální informace, které používá celý knihovní systém, a lokální informace, jako jsou výpůjční oprávnění a konec platnosti registrace, které jsou platné pouze pro danou dílčí knihovnu.

3.2.2 Katalogizace

Klíčovými prvky modulu katalogizace jsou upravovatelné šablony, formuláře, validační pravidla a zobrazení spolu se správou autorit. Systém nabízí šablony na úrovni minimálního záznamu pro katalogizaci různých typů dokumentů (monografie, seriály, kartografické dokumenty aj.) a doplňující šablony, například s věcným popisem. Knihovna si navíc může definovat také neomezený počet vlastních šablon, které zůstávají uložené na lokálním počítači.

Systém respektuje mezinárodní standardy katalogizačních pravidel AACR2 a je rovněž schopen pracovat s výměnným formátem MARC 21. Obsahuje celou definici těchto formátů včetně všech používaných polí a podpolí.

Pracovníci mohou při katalogizaci ověřovat údaje v souborech autorit, prohledávat katalog, přecházet mezi moduly, a hlavně **importovat záznamy z externích databází**. Rovněž je ke každému poli k dispozici kontextová nápověda. Před uložením bibliografického záznamu se automaticky provede kontrola a zobrazí se případné nesrovnalosti s katalogizačními pravidly. Teprve poté uloží systém záznam na server (před uložením záznamu pracuje katalogizátor vždy pouze s lokálním souborem). Protože Aleph umožňuje práci z více stanic současně, velmi důležitou funkcí je zamykání záznamů, které zabraňuje tomu, aby jiný katalogizátor při práci se záznamem otevřel záznam se stejným systémovým číslem, a udělal v něm nějaké změny.

System také zajišťuje vazby mezi bibliografickými záznamy a záznamy jednotek. Záznam každé jednotky musí obsahovat jedinečný čárový kód. Pokud chybí, systém sám vygeneruje náhradní.

Klient Z39.50 umožňuje vyhledávání v externích tuzemských i zahraničních databázích. Nastaveno je jak vyhledávání v katalogích jednotlivých knihoven, např. NK ČR, MZK, tak vyhledávání přes Jednotnou informační bránu (JIB) v několika katalogích a databázích najednou. Vyhledané bibliografické záznamy lze přebrat, naopak záznamy Geografické knihovny mohou stahovat jiné knihovny a upravovat je pro vlastní použití.

3.2.3 OPAC

Modul OPAC (Online Public Access Catalogue) je uživatelům (i neregistrovaným; lze využít anonymní přístup) přístupný přes webový prohlížeč. K dispozici je několik **vyhledávacích rozhraní**: základní, z více polí, prohlížení rejstříků, pomocí příkazového jazyk CCL (common command language) a vyhledávání z více bází (mj. ze Souborného katalogu ČR a katalogu Kongresové knihovny). Formulář pro vyhledávání v základním rozhraní obsahuje následující pole: autor, slova z názvu, rok vydání, nakladatel, standardní číslo, klíčové slovo a slova z různých polí (vyplněním tohoto pole je spuštěno vyhledávání ve všech prohledatelných polích databáze).

Při vyhledávání mohou uživatelé používat **booleovské a proximitní operátory**, pravo- i levostranné rozšíření, dotazy lze omezovat např. druhem dokumentu či umístěním. S výslednými záznamy lze dále pracovat – třídit, filtrovat atd. Jednotlivé záznamy mohou uživatelé zobrazit v různých formátech, kromě bibliografický informací obsahují hypertextové odkazy na údaje o exemplářích a dostupnosti, některé jsou obohacené o multimediální prvky (např. obrázek obálky) nebo elektronické texty. Po přihlášení do svého konta mohou uživatelé prodlužovat výpůjčky, zadávat a kontrolovat rezervace, zobrazovat své poplatky a pokuty.

3.2.4 Akvizice

Modul akvizice slouží ke všem činnostem týkajících se nákupu dokumentů. Mezi nejdůležitější funkce patří evidence dodavatelů, určení rozpočtu(ů), vytváření a sledování objednávek. Urgence se pro monografie a první čísla předplacených periodik generují automaticky. Stejně jako u všech dalších modulů Alephu, umožňuje i modul Akvizice pracovat s více úlohami současně. K přechodu mezi funkcemi stačí klepnout na příslušné okno, ikonu nebo použít klávesovou zkratku.

V tomto modulu je vytvářen prvotní záznam o knize, který musí být sice později upraven, ale přesto významným způsobem urychluje katalogizátorům práci.

3.2.5 Správa seriálů

Modul správa seriálů je zcela integrován s akvizicí, katalogizací a modulem OPAC. Rozpočty a evidence dokladů o nákupu periodik (faktury, objednávky) jsou součástí modulu akvizice, katalogizace titulů periodik zase probíhá v modulu katalogizace.

V modulu správa seriálů se pracuje s docházejícími čísly časopisů. Po vytvoření harmonogramu periodicity systém sleduje dodávání jednotlivých čísel. Urgence jsou generovány automaticky podle parametrů definovaných knihovnou. Informace o jednotkách se v OPACu aktualizují v reálném čase. Lze vytvořit nové statusy kategorií, jako např. "zpožděno", které jsou viditelné jak v prostředí seriálů, tak OPACu.

3.2.6 MVS

K evidenci MVS se v Geografické knihovně využívá modul systému Aleph nazvaný Meziknihovní výpůjčky. Modul přitom rozděluje MVS na příchozí a odchozí a spolupracuje s výpůjčním protokolem, přes který probíhá vracení dokumentů.

3.2.7 ADAM

Aleph Digital Asset Modul (ADAM) je speciální modul, který umožnil knihovně pracovat s digitálními objekty a metadaty v prostředí knihovního systému Aleph. Díky modulu ADAM je možné plně integrovat digitální obsah s vlastními bibliografickými záznamy, např. k bibliografickým záznamům připojit naskenované obsahy knih. Uživatelé pak mohou digitální objekty v OPACu zobrazovat a textové objekty také fulltextově prohledávat. Geografická knihovna modul ADAM využívá k připojování plných textů k záznamům článků v bázi CKS02 (GEOBIBLINE). Plné texty byly připojeny již ke zhruba **šesti tisícům** článků z 18 titulů periodik.

3.2.8 Jiná vylepšení systému

Makra

V březnu roku 2010 vyškolil Mgr. Daniel Kindl z Národní knihovny ČR zaměstnance Geografické knihovny v **používání maker** při katalogizaci dokumentů. Pomocí programu **Perfect Keyboard** se zjednoduší například zápis jmen či předmětových hesel a notací MDT do katalogizačního záznamu. Tento program totiž například umožní pouhým stisknutím určené klávesové zkratky nakopírovat autora uvedeného v poli 245c do pole 100 (pokud je autorů víc, tak vytvoří jedno pole 100 a odpovídající počet polí 700). Stejný princip platí pro vyplňování polí 080 a 650. Šablony, které program používá, lze vytvořit nebo upravit podle požadavků katalogizátora. Používáním tohoto programu se výrazně zkrátí čas potřebný k vytvoření katalogizačního záznamu.

Správce signatur

V Geografické knihovně se v současnosti využívá 288 signatur. Dříve jich bylo méně, protože se používala společná signatura pro celou polici, takže k jejich kontrole stačily ručně psané seznamy. Po rekonstrukci v roce 2005 došlo k reorganizaci a otevření velké části fondu, a tím i nárůstu počtu signatur. Protože knihovní systém nedokáže v prostředí centrálního katalogu kontrolovat

jedinečnost signatur pro jednotlivé dílčí knihovny, byl zaveden systém signatur kontrolovaný pomocí excelových tabulek.

Nicméně i tento postup byl poměrně zdlouhavý a duplicity se kontrolovaly pouze vizuálně. Pro vytvoření nové signatury bylo zapotřebí vybrat příslušnou tabulku se skupinou signatur, najít signaturu v tabulce a doplnit řadu této signatury o novou numerickou hodnotu. Zároveň nebylo možné, aby se stejnou tabulkou, která byla uložena na společném disku, pracoval jiný pracovník. Dalším zdlouhavým procesem bylo zajistit polepení knihy signaturou. Signatury v tematické části fondu jsou i barevně odlišené, proto bylo vždy nejprve zapotřebí nakoupit barevné polepky a tapety a ty nařezat na proužky. Tyto proužky se pak nalepovaly na vytištěné signatury a teprve tehdy se štítky se signaturami mohly použít.

Na základě příspěvku na konferenci Knihovny současnosti v roce 2008 v Seči byl osloven Mgr. Krčál z Masarykovy Univerzity, který vytvořil aplikaci spravující signatury. Na začátku prosince 2008 se tedy začalo pracovat na úpravě této původní aplikace, aby odpovídala potřebám Geografické knihovny. Nakonec se ale jednalo o rozsáhlé úpravy, a proto její vývoj trval téměř půl roku. Do aplikace Správce signatur byly přidány nové volby, ovládání se stalo intuitivnějším a také bylo zamezeno možným duplicitám. Přestože bylo dosaženo mnohých vylepšení, bylo zapotřebí se vyrovnat i s mnohými chybami funkcí aplikace, které se projeví až postupně při používání.

Ve Správci signatur je v současné době možné evidovat všechny signatury včetně indexů pro duplikáty, díly aj. Pro větší přehlednost jsou signatury odděleny podle charakteru, popřípadě podle umístění. V případě vyřazení knihy je zde k dispozici funkce k vytvoření seznamu neobsazených signatur, které se následně znovu obsazují. Nevznikají tak žádné mezery v řadách signatur, jednotlivé skupiny a řady signatur lze snadno upravovat beze ztráty dat. Signatury k vytištění se vepisují do jednoduchého řádku a dle vybrané signatury už dojde k automatickému naformátování štítků do šablony včetně vložení

barevných pásků. Výstupem je pak RTF soubor, který je vytištěn a knihy mohou být signaturami ihned polepeny.

V září 2009 byla aplikace po četných úpravách zprovozněna a od té doby je plně využívána [Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, Geografická knihovna, 2010]. Správce signatur je přehledný a významně urychluje práci se signaturami, především díky rychlé přístupnosti, jednoduchému zjištění posledních hodnot jednotlivých řad signatur, automatickému navyšování těchto řad a snadné tvorbě a tisku štítků, kterými jsou přelepovány příslušné knihy. Důležitým výsledkem také je, že bylo zamezeno tvorbě duplicit.

Počítadlo vstupů

Počítadlo vstupů bylo v Geografické knihovně zkušebně spuštěno koncem roku 2009 a v ostrém provozu funguje od ledna 2010. Před jeho instalací počet uživatelů v knihovně zapisovala služba ve výpůjčce. Výsledná čísla byla ovšem pouze přibližná, přesný počet uživatelů nešlo v běžném náročném provozu často sledovat a zapsat. V roce 2010 zaznamenalo počítadlo vstupů celkem **34 139** uživatelů [Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, Geografická knihovna, 2011].

3.3 Zaměstnanci knihovny

V současné době¹⁰ pracuje v Geografické knihovně 6 osob, přepočteno na 4,5 úvazku. Z tohoto počtu je 5 s vysokoškolským vzděláním a 1 se středoškolským. Z osob s vysokoškolským vzděláním jsou čtyři s knihovnickým vzděláním jedna osoba má geografické vzdělání a absolvovaný kurz knihovnického minima. Zbývající jedna osoba se středoškolským vzděláním má rovněž knihovnické vzdělání.

¹⁰ K 22.7.2011

		Fyzické osoby	Přepočtený počet
Celkový počet		6	4,5
z toho	se vzděláním	5	3,5
	z toho	4	2,75
	se vzděláním	1	1
	z toho	1	1

Tab. č. 2 *Počet zaměstnanců Geografické knihovny a jejich vzdělání¹¹*

V čele Geografické knihovny stojí vedoucí (v současné době PhDr. et Mgr. Eva Novotná), která má jednu zástupkyni. Tým zaměstnanců Geografické knihovny se většinou skládá ze studujících osob (knihovna ochotně přijímá studenty navazujícího magisterského programu Informačních studií a knihovnictví), což má výhodou v tom, že jsou zaměstnanci dynamičtější a ochotněji se zapojují do různých aktivit knihovny, například přípravě tematických výstav a dalších akcí. Pro studenty knihovnických a informačních studií je zase výhodné získat praxi ve svém oboru ještě v průběhu studia. Nevýhodou je naopak vyšší fluktuace, studující lidé často hledají zaměstnání jen na přechodnou dobu, mimopražští studenti se po absolvování vysoké školy nezřídka vracejí domů.

Všichni zaměstnanci se podílejí na výpůjční službě, kromě toho jsou činnosti rozděleny podle jednotlivých odborností a vnitřních sekcí.

3.4 Služby Geografické knihovny

3.4.1 Základní služby

Mezi základní služby knihovny patří především **výpůjční služby**. Geografická knihovna nabízí svým uživatelům k absenčním i prezenčním výpůjčkám fond především z následujících oborů: fyzická geografie, kartografie, geoinformatika, demografie, sociální geografie, regionální geografie, didaktika geografie a životní prostředí. Náplní práce ve výpůjčním protokolu je proces výpůjčky dokumentů, jejich vracení, rezervace, prolongace, vyhledávání a zakládání

¹¹ Roční výkaz o vysokoškolské knihovně za rok 2010

dokumentů. V roce 2010 bylo absenčně půjčeno **11 461** dokumentů¹², z prezenčního fondu uživatelé studovali celkem z **10 432** dokumentů [Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, Geografická knihovna, 2011]. V době, kdy je knihovna uzavřena, mohou uživatelé vracet dokumenty do **boxu** umístěného vedle vchodových dveří knihovny. Tuto službu v roce 2010 využilo 95 uživatelů.

Přestože si uživatelé velké množství informací dokážou sami vyhledat na Internetu, stále je velký zájem o informační služby, které mohou poskytnout zaměstnanci Geografické knihovny. Jde především o poskytování **faktografických informací**, poskytování informací o jednotlivých dokumentech, fondech a dostupných bázích (**referenční a bibliografické služby**) nebo vypracování rešerší nebo bibliografických soupisů na zadané téma podle předem určených kritérií (**rešeršní služby**).

Zájemcům jsou poskytovány i **reprografické služby**: uživatelé mají k dispozici samoobslužnou kopírku, scanner a digitální fotoaparát. Automatické účtování kopírovací služby je zajištěno systémem SaveQ, který spravuje Centrum informačních technologií PŘF UK. Uživatelé knihovny mají možnost dobít si své karty pomocí automatu v počítačové studovně nebo v pokladně fakulty. Ke zkvalitnění skenování významně přispěl nákup programu ABBYY FineReader, který je prezentován jako inteligentní OCR (**optické rozpoznávání znaků**) program. Tento program nabízí rychlé rozpoznávání znaků z naskenovaných dokumentů. Dokáže pracovat také s tabulkami a výsledek dovede převést do prohlídatelného souboru formátu PDF [Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, 2011a].

Meziknihovní výpůjční služby (MVS) provozuje Geografická knihovna s cílem zprostředkovat svým uživatelům knihovní jednotky nebo jejich kopie, bez ohledu na místo jejich uložení. Požadované tituly se vyhledávají v různých

¹² V roce 2005 bylo evidováno 5642 výpůjček [Roční výkaz, 2006].

katalozích, nejčastěji v Souborném katalogu ČR nebo v katalogu Akademie věd ČR.

Tato služba je pro knihovny registrované na Ministerstvu kultury ČR povinná, je uzákoněna v Knihovním zákonu 257/2001 Sb. [Česko, 2001]. Protože jsou meziknihovní výpůjční služby založeny na principu reciprocity, z něhož pro zúčastněné instituce vyplývá povinnost poskytovat meziknihovní výpůjční služby z vlastních fondů, jsou-li o ně požádány, půjčuje i Geografická knihovna dokumenty z vlastního fondu. Největší zájem je především o dokumenty zakoupené z grantů pracovníků Geografické sekce.

Žádosti o MVS přijímá knihovna buď emailem, nebo prostřednictvím elektronické žádanky, která je vystavena na webových stránkách Střediska vědeckých informací PřF UK a na stránkách Geografické knihovny je na ni umístěn odkaz¹³. Předpokladem pro vyřízení žádosti je uvedení co nejpřesnější citace požadovaného dokumentu.

MVS zároveň pro knihovnu představuje indikátor, o které knihy mají uživatelé zájem a které zatím ve fondu chybí. Poměrně vysoký počet příchozích požadavků (121 [Roční výkaz, 2011]) je zase důkazem, že má Geografická knihovna ve fondu kvalitní dokumenty.

MMVS, neboli meziknihovní výpůjční služby realizované na mezinárodní úrovni podle mezinárodně platných pravidel IFLA mezi knihovnami jednotlivých zemí, poskytuje Geografická knihovna ve spolupráci s Národní knihovnou ČR. Prostřednictvím této služby lze zažádat pouze o dokumenty, které nejsou ve fondech knihoven na území ČR. Tuto skutečnost je nutné před zadáním požadavku ověřit ve všech dostupných katalozích.

Objednávky MMVS přijímá knihovna opět buď emailem, nebo vyplněním elektronického formuláře přímo na webových stránkách knihovny v sekci Meziknihovní výpůjční služby. Ročně zprostředkuje Geografická knihovna pro své uživatele v průměru 10 mezinárodních meziknihovních výpůjček.

¹³ <http://lib-eth.natur.cuni.cz/BIBLIO/index.php?menu=mvsgeografie>

3.4.2 Doplnkové služby

V této kategorii služeb jsou zařazeny aktivity, které jsou v Geografické knihovně vykonávány nad rámec každodenních činností. Jedná se především o tvorbu výstav, přípravu školení uživatelů a provádění exkurzí.

Výstavy začala Geografická knihovna připravovat hned v prvním roce po rekonstrukci, tj. v roce 2006. V rámci rekonstrukce byla upravena chodba v předsálí knihovny a byly zde vytvořeny výstavní prostory. V průměru se konají dvě až tři výstavy ročně, většina z nich využívá výsledky výzkumu zaměstnanců geografické sekce. První výstavou byla výstava **Čeští jezuité, cestovatelé a objevitelé** (21. 6. – 22. 9. 2006) konaná u příležitosti 450. výročí příchodu jezuitů do Prahy [Novotná, 2006]. Připomínala významné misijní a vědecké působení českých jezuitů ve světě. Od té doby proběhlo v předsálí knihovny již 16 výstav, každé z nich předchází pečlivě připravovaná vernisáž. Na vernisáže jsou zvány významné osobnosti, například vernisáže výstavy *Sesuvy na Machu Picchu* 14. února 2008 se zúčastnil peruánský velvyslanec Albert Salasa Barahona [Skolková, 2008]. K některým výstavám probíhají také doprovodné akce, například *Filmový festival Albertov '89*, který se setkal s velice kladnou odezvou.

Výstavy představují zajímavý a zároveň přínosný model spolupráce vysokoškolské knihovny s vědci působícími v této instituci či s ní spolupracujícími. Je zřejmé, že aktivity tohoto typu významně přispívají ke zviditelnění činnosti knihovny v rámci vysoké školy a také ke zvýšení její prestiže. Tomu napovídá i vysoký zájem ze strany veřejných knihoven a jiných vzdělávacích institucí o následné zapůjčení výstav. Během roku 2010 bylo celkem zapůjčeno **11** putovních výstav institucím z celé republiky [Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, Geografická knihovna, 2011]. Největší zájem byl o zapůjčení výstavy **Venkovy a venkované**, dále byl také zájem o **Albertov 1989, Etiopii, Svět hor** a **Země očima DPZ**. Mezi nejčastější zájemce patří Městská knihovna v Táboře a v Kroměříži, Vyšší odborná škola sociálně pedagogická a teologická.

Nedílnou součástí práce v knihovně jsou **školení a odborné instruktáže** zaměřené na orientaci v elektronickém katalogu a práci se čtenářským kontem. Tradičně se na začátku každého akademického roku vypisují školení pro studenty prvních ročníků v rozsahu dvou hodin se zaměřením na vyhledávání v univerzitním Centrálním katalogu UK a databázích České národní bibliografie. Obsahem školení je seznámení s centrálním katalogem UK a to především:

- možnosti čtenářského konta
- vytváření rešeršního dotazu (logické a proximitní operátory, maskování znaků aj.)
- typy vyhledávání a jejich použití (základní, pokročilé vyhledávání, z více bází aj.)
- práce s rešeršními dotazy (zobrazení, kombinování)
- práce s vyhledanými záznamy (uložení záznamů, posílání e-mailem, vytváření podmnožin)
- praktická cvičení vyhledávání

Školení má také ulehčit orientaci v bázích již zmiňované České národní bibliografie (ČNB). Akcent je kladen především na následující témata:

- Co je ČNB?
- předmět registrace (druhy dokumentů)
- seznámení s bázemi ČNB: ČNB – Česká národní bibliografie, ANL - Články v českých novinách, časopisech a sbornících, AUT - Databáze národních autorit NK ČR

Když byla v lednu 2009 zveřejněna beta verze databáze GEOBIBLINE, bylo začleněno do školení i vyhledávání v této databázi.

Probíhají též **školení zahraničních studentů** z programu Erasmus, z amerického semestru a skupiny kazašských studentů v anglickém jazyce. Kromě těchto skupinových školení se dle časových možností služba ve výpůjčce věnuje jednotlivým čtenářům a pedagogům, které instruuje v oblasti

informačních zdrojů nebo jim pomáhá při vyhledávání v elektronickém katalogu.

V rámci Dne otevřených dveří Geografické sekce PřF UK se zájemci o studium seznamují nejen informacemi o studijních oborech a náležitostech studia, ale i s Geografickou knihovnou, a to formou exkurze. Zaměstnanci knihovny se střídají v provádění skupin návštěvníků a představují jim knihovnu a její služby, které by měli během budoucího studia využívat. **Exkurze studentů středních škol** probíhají také po domluvě s konkrétními vyučujícími, kteří zpravidla přivedou své třídy na prohlídku knihovny a právě probíhající výstavy.

Kromě exkurzí pro zájemce z řad potenciálních studentů knihovna pořádá rovněž prohlídky pro své **kolegy a kolegyně z jiných knihoven**. Opakovaně proběhla například exkurze pořádaná Svazem knihovníků a informačních pracovníků České republiky (SKIP) [Holoubková, 2008]. Účastníci těchto exkurzí jsou většinou nejvíce zvědaví na průběh a výsledky rekonstrukce a její finanční zabezpečení, stejně jako financování běžného provozu knihovny.

Pražské muzejní noci se v roce 2011 poprvé zúčastnila i Přírodovědecká fakulta UK a s ní i zaměstnanci Geografické knihovny. S Geografickou knihovnou si účastníci mohli zasoutěžit v soutěži "Na cestě kolem světa", kde hádali geografická místa dle úryvků cestopisů z 19. a 20. stol. Akce nazvaná „Země se točí“ byla určena především dětem, které si mohly vyzkoušet nakreslit vlastní glóbus zcela podle svých představ. Akce byla doprovázena postery s krátkou historií tvorby glóbů.

Vytvořené glóby, včetně vítěze ankety o nejkrásnější glóbus, která probíhala po celou dobu konání akce, si je možné prohlédnout v předsálí Geografické knihovny.

Název glóbu: Veselý pozdrav

Materiál: Barvy, glob, podklad-polystyren

Doba tvorby: 30 min.

Jména autorů: Jitka Haramulová, Jana Lavičková

1. místo v soutěži

Díky Pražské muzejní noci se s Geografickou knihovnou a jejími zaměstnanci hravým způsobem seznámily také děti, které jinak nejsou právě obvyklými návštěvníky.

V první polovině roku 2011 proběhly v Geografické knihovně tyto akce:

Výstavy

- **Atlas krajiny České republiky** (1. 12. 2010 – 28. 2. 2011) - Výstava veřejnosti představuje unikátní mapové dílo Atlas krajiny České republiky, které vznikalo po dobu sedmi let. Obří atlas má rozměry 1 x 0,6 m a váží okolo 10 kilogramů. Hlavním cílem zpracování atlasu bylo poskytnout co nejpodrobnější obraz současného stavu, minulosti i budoucího vývoje české krajiny a jejích částí (např. hydrosféra, zemědělství, památky). Vytvořené dílo by mělo být využitelné jak centrálními a regionálními úřady a institucemi, tak vysokými a středními školami a samozřejmě veřejností, odbornou i laickou. Každého, kdo se zajímá o krajinu, atlas jistě osloví. Jediný svazek obsahuje vyčerpávající obraz české krajiny a života člověka v ní. Návštěvníci na výstavě naleznou ukázky stránek ze všech osmi základních oddílů atlasu. Nečekají je však zdaleka jen mapy. Nedílnou součástí atlasu totiž tvoří také grafy, fotografie, výkresy a dokonce i otisky starých map

a reprodukce uměleckých děl předních českých výtvarníků, zachycující vývoj krajiny [Městská část Praha 2, 2010].

- **Atlas sociálně prostorové diferenciacie České republiky: nahlédněte do Vaší obce** (10. 2. 2011 – 10. 05. 2011) – Výstava představuje nový dvojjazyčný česko-anglický atlas vydaný nakladatelstvím Karolinum. Soubor 37 tematických map seznamuje s řadou sociálních, ekonomických i environmentálních charakteristik 6500 obcí České republiky. Návštěvníci mohou porovnat postavení obcí, ve kterých sami žijí nebo pracují, s ostatními oblastmi pomocí velkoplošných map v měřítku 1:1 milionu. Mapy zobrazují tradiční témata, jako například míru nezaměstnanosti, věkovou strukturu obyvatelstva nebo dojížděku za prací, ale také jevy, které doposud nebyly detailně zpracovány - rozpočty obcí, sociální dávky, vybavenost lékařskými službami nebo nárůsty komerční a rezidenční suburbanizace [Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, 2011b].

Exkurze

- **Den otevřených dveří PřF UK** (21. 1. 2011) – seznámení zájemců o studium geografie s knihovnou a poskytovanými službami
- **Exkurze studentů programu Erasmus** (25. 2. 2011) – představení knihovny a jejích služeb v angličtině

Pražská muzejní noc 2011

- **Země se točí** (11. 6. 2011) – tvorba glóbů
- **Na cestě kolem světa** (11. 6. 2011) – geografické kvízy

Školení uživatelů

- **Školení pro studenty** 1. ročníku navazujícího magisterského studia oboru sociální geografie (17. 3. 2011) – rešerše, citace, národní informační systémy, příprava na DP

Školení knihovníků

- **Školení tvorby jmenných a korporativních autorit** pro zaměstnance Geografické knihovny, Mapové sbírky a Geologické knihovny vedla vedoucí knihovny PhDr. et Mgr. Eva Novotná

3.4.3 Webové stránky Geografické knihovny

V současné době využívá Geografická knihovna dvoje webové stránky – fungují jak původní, vytvořené knihovnou v roce 2007¹⁴ [Novotná, 2007], tak nové na portále Přírodovědecké fakulty UK¹⁵. Druhé jmenované prošly v roce 2010 výraznou změnou, co se týče vzhledu i ovládání. Knihovna tak mohla pro své čtenáře a studenty fakulty zpřístupnit mnoho užitečných informací a také vytvořit anglickou verzi stránek, což ocení především studenti z programu Erasmus nebo v rámci amerického semestru. Původní stránky umožňují díky jednoduchému redakčnímu systému jednoduchou údržbu a vyskytují se na nich různé interaktivní formuláře. Kromě českého a anglického jazyka byla vypracována též německá, francouzská a rozšířená ruská verze [Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, Geografická knihovna, 2011].

Obsahově jsou verze stránek obdobné - vedle základních informací (kontakt, otevírací doba, struktura fondů, plán knihovny) obsahují např. fulltexty z různých odvětví geografie, odkazy na zajímavé webové stránky, přístup k elektronickým informačním zdrojům, publikační činnost knihovny a další. Jsou pravidelně aktualizovány a stávají se tak důležitým médiem pro komunikaci se čtenáři.

Vlastní stránky Geografické knihovny jsou vybaveny počítadlem vstupů, které umožňuje sledovat zájem čtenářů.

¹⁴ <http://ucebny.natur.cuni.cz/gk/>

¹⁵ <http://www.natur.cuni.cz/geografie/knihovna>

den	počet	podíl [%]	průměr
pondělí	5086	22,42	101,72
úterý	4933	21,75	98,66
středa	5599	24,69	111,98
čtvrtek	3472	15,31	69,44
pátek	2950	13,01	59,00
sobota	271	1,19	5,42
neděle	370	1,63	7,40
celkem	22681	100,00	
průměrný počet přístupů za den			64,24
průměrný počet přístupů za týden			453,62

Tab. č. 3 *Přístupy na webové stránky knihovny v roce 2010*¹⁶

3.5 Mezinárodní spolupráce

Geografická sekce PŘF UK vydává časopis **Acta Universitatis Carolinae Geographica** od roku 1966. Zpravidla má periodicitu 2x ročně, ale často býval ve vydávání skluz. Většina článků je v českém nebo anglickém jazyce. Knihovna získává výměnou za časopis AUC Geographica množství oborových edic, periodik a monografií. Partnerské instituce, většinou geografické ústavy z České republiky (20 institucí), ale především ze zahraničí (cca 240 institucí), zasílají své vlastní práce, čímž knihovna získává aktuální výsledky výzkumu světových geografických pracovišť. Výměnou bylo v roce 2010 získáno celkem **154** zejména zahraničních vědeckých titulů v odhadované hodnotě **127 622 Kč** [Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, Geografická knihovna, 2011]. Kromě výměny knihovna AUC Geographica také prodává, jsou využívána i k propagaci Geografické sekce PŘF UK.

V roce 2007 se po odstoupení prof. Střídy stala Eva Novotná korespondentem **Mezinárodní geografické bibliografie** (Bibliographie géographique internationale) [Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, Geografická knihovna, 2008]. Z českých periodik se excerpují významné geografické časopisy: Sborník České geografické společnosti a výše zmíněný AUC Geographica. Ročně se odešle v průměru 50 článků s bibliografickými údaji. Při

¹⁶ Výroční zpráva Geografické knihovny PŘF UK 2010

selekcí článků se bere v potaz například dostupnost publikace a je-li je přítomno cizojazyčné resumé. Bibliografie má vlastní citační styl a jednotlivé záznamy jsou opatřeny francouzskými nebo anglickými anotacemi a klíčovými slovy. Zařazením záznamů do Mezinárodní geografické bibliografie se česká geografie může srovnávat se zahraničním výzkumem.

3.6 Knihovní fond

Otevřený knihovní fond Geografické knihovny zpřístupňuje **28 383** knihovních jednotek. 1 095 svazků časopisů, 24 507 monografií, 1 432 vysokoškolských prací, 499 turistických map, 850 kompaktních disků.

- Celkový počet svazků: 94 186
- Roční přírůstek: 1800
- Druhy dokumentů: monografie, statistické ročenky, slovníky, skripta, učebnice, mapy, atlasy, časopisy, vysokoškolské práce, CD-ROM.
- Tištěné časopisy odebírané v běžném roce: 45 českých, 97 zahraničních.
- Elektronické časopisy dostupné v knihovně: cca 2400 titulů nakladatelů/z databází Springer, Wiley, Blackwell, Elsevier, Kluwer, JSTOR ad.
- Tematický profil fondu: fyzická geografie, geoekologie, kartografie, geoinformatika, demografie a geodemografie, sociální geografie, regionální geografie ČR a zahraniční, didaktika geografie, životní prostředí.
- Akvizice: nákupem, dary, granty, výměnou [Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, 2010c].

Vysokoškolské práce jsou součástí šedé literatury, patří tedy mezi dokumenty, které nejsou publikovány obvyklým způsobem a nejsou proto dostupné na běžném knižním trhu, jsou však typickou součástí fondu vysokoškolských knihoven. Všem registrovaným uživatelům Geografické knihovny jsou v otevřeném fondu dostupné bakalářské práce od roku 2005, diplomové práce od roku 2001 a všechny dizertační práce. Starší bakalářské a diplomové práce,

stejně jako další typy prací (habilitační, rigorózní) jsou uloženy v depozitáři a čtenářům jsou poskytnuty na žádost u služby ve výpůjčce. Vysokoškolské práce jsou k dispozici pouze k prezenčnímu studiu, výpůjčky je nutné evidovat podle opatření děkana PŘF UK [Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, 2010a].

Celkový počet evidovaných vysokoškolských prací je **4014** [Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, Geografická knihovna, 2011]. V současné době se řeší nedostatek prostoru pro uložení tištěných vysokoškolských prací. Vyřešením tohoto problému by mohlo být elektronické zpřístupnění odevzdaných prací.

Staré tisky a další historické dokumenty se nacházejí i ve fondu Geografické knihovny PŘF UK. Větší část sbírky pochází z fondů Geografického institutu německé univerzity, jednotlivé svazky pak také z duplikátů jiných knihoven (NK ČR, KNM apod.). V minulosti knihovny nebyla těmto dokumentům věnována patřičná pozornost, a proto je dnes většina knih ve špatném stavu – jsou poničené vazby, došlo k degradaci materiálu. Až v roce 2006 byly přestěhovány ze starého sklepního depozitáře do pracovny knihovny. Přestěhováním byly zachráněny před šířící se plísní z vlhkých zdí a nahromaděných dokumentů. V roce 2007 byly nejvzácnější dokumenty očištěny a přesunuty do speciálního trezoru umístěného do prvního zrekonstruovaného depozitáře [Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, Geografická knihovna, 2008].

Z celkového počtu asi **130 starých tisků** pochází převážná část dokumentů z Německa, vytištěna byla v 18. století. Zastoupeny jsou ale i tisky české provenience z konce 18. století. 15 tisků (6 německých, 5 latinských, 2 italské, 1 francouzský a 1 španělský) pochází ze 17. století, z 16. století pak 2 tisky z let 1594 a 1595. Tisky jsou tematicky zaměřené na geografii, místopis a přírodní vědy, nachází se mezi nimi i jeden mapový atlas z 2. pol. 18. století. Nejstarším tiskem fondu je *„Americae Pars Quarta : sive, Insignis & Admiranda Historia de reperta primum Occidentali India a Christophoro Culombo Anno M.CCCCXCII scripta ab Hieronymo Benzono Mediolanense... Addita ad singula fere capita, non contemnenda scholia, in quibus agitur de earum etiam gentium idololatria.*

Accessit praeterea illarum regionum Tabula chorographica. Omnia elegantibus figuris in aes incisus expressa a Theodoro de Bry Leodiense, cive Francofurtensi Anno 1594“ rytce a nakladatele Theodora de Bry, který v něm využil poznatky z cest italského objevitele a kronikáře Girolama Banzoniho.

Součástí fondu Geografické knihovny jsou i **separáty** zaměstnanců Geografického ústavu od počátku 20. století zhruba do 30. let. Separátem je nazýván výtisk článku nebo stati publikovaného dříve v časopisu, resp. ve sborníku, přetištěné speciálně pro potřeby autora. Separát má zachováno číslování vydání (zdrojového dokumentu), z něhož byl převzat. Nejčastějším zdrojovým dokumentem je Sborník České společnosti zeměvědné, nejvíce separátů pochází od Jiřího V. Daneše, významného geografa 1. pol. 20. století, o kterém již byla řeč v kapitole o historii knihovny. V roce 2010 byly v prostorách depozitáře Geografické knihovny separáty nově uspořádány podle regionů a hlavních geografických oborů. Současně s uspořádáním proběhla výměna krabic za krabice z nekyselého papíru, který je trvanlivější a brání předčasnému rozkladu uložených dokumentů [Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, Geografická knihovna, 2011].

V roce 2008 bylo do fondu zakoupeno 19 **elektronických knih**, převážně k tématice glaciologie a geomorfologie [Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, Geografická knihovna, 2009]. Tyto knihy jsou nainstalovány na počítači ve studovně Geografické knihovny a lze s nimi pracovat pouze prezenčně. Studovat lze tyto knihy bez omezení, tisk ani stahování však není možné. Z dalších elektronických zdrojů zpřístupňuje knihovna zdroje dostupné pro celou Přírodovědeckou fakultu, především elektronické časopisy a databáze. Na kompletní seznam zdrojů na webových stránkách Střediska vědeckých informací¹⁷ uživatele nasměruje hypertextový odkaz na webových stránkách Geografické knihovny.

¹⁷ <http://lib.natur.cuni.cz/BIBLIO/index.php?menu=infozdroje>

3.7 *Financování knihovny*

Geografická knihovna je financována Geografickou sekcí PŘF UK. Rozpočet sekce je rozdělen mezi jednotlivé katedry, Geografickou knihovnu a Mapovou sbírku. K rozpočtu pro akvizici se přidávají zdroje z grantů, výzkumného záměru apod.

Významnou část příjmu knihovny tvoří poplatky vybrané za reprografické služby a poplatky z prodlení u půjčených dokumentů. Možností, jak na činnosti knihovny získat víc peněz, je podílet se na řešení projektů, případně vymyslet projekt vlastní, tak jak to už Geografická knihovna dělá.

3.7.1 *Doplňování knihovního fondu*

Nové tituly do fondu Geografické knihovny jsou získávány několika způsoby. Hlavním z nich je nákup nových dokumentů. Prostředky jsou získávány ze tří zdrojů:

- výzkumný záměr při spoluúčasti Geografické sekce PŘF UK,
- granty zaměstnanců Geografické sekce PŘF UK,
- vlastní zdroje knihovny.

Nejvíce prostředků na nákup monografií pochází tradičně z grantů zaměstnanců Geografické sekce, za seriály se zase nejvíce čerpá z prostředků výzkumného záměru Geografické sekce. Za rok 2010 získala Geografická knihovna **912** titulů v ceně **1 248 938 Kč** [Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, Geografická knihovna, 2011].

Geografická knihovna	47 906 Kč
Granty z Geografické sekce	294 424 Kč
Výzkumný záměr/spoluúčast Geografické sekce	708 264 Kč
Celkem	1 050 594 Kč

Tab. č. 4 *Finanční prostředky použité na akvizici za rok 2010*¹⁸

¹⁸ Výroční zpráva Geografické knihovny PŘF UK 2010

Dalším způsobem získávání nových titulů je již zmíněná výměna časopisu AUC Geographica za tituly tuzemských i zahraničních univerzit a v neposlední řadě dary institucí i zaměstnanců PřF UK. Pro dodání zahraničních titulů využívá Geografická knihovna především INTES, Starman Bohemia, EBSCO a SUWECO. České tituly jsou nakupovány většinou u nakladatelství, se kterými má knihovna dojednané slevy.

3.8 Spolupráce s Mapovou sbírkou

V roce 1920 založil Václav Švampera Státní sbírku mapovou, která se stala jádrem dnešní Mapové sbírky Univerzity Karlovy, k soustředění kartografického materiálu z území celého Československa v této mapové sbírce však nedošlo. Mapová sbírka prošla vývojem a dnes představuje odborné a kulturní centrum s významným kartografickým bohatstvím a patří mezi několik nejvýznamnějších svého druhu v České republice.

Ve fondu Mapové sbírky jsou zařazeny originály a faksimile kartografických děl od osmého století po současnost z různých lokalit světa, mapy atlasů ze 16., 17. a 18. století se jmény kartografických velikánů jako jsou Mercator, Ortelius, Blaeu, Delisle, Sanson, Homann, Seutter i mapy zhotovené představitelem kartografie na území našeho státu – Müllerem. Mezi atraktivní exponáty patří i glóby. Sbírkový fond je úměrně možnostem obohacován i o soudobé produkty (papírové i digitální), především mapy a atlasy. Obsahuje přibližně 130 000 mapových listů, 2 000 atlasů, 70 globů, 10 000 monografií a periodik různých rozměrů [Novotná, 2010].

Poté, co se v roce 2009 vedoucí Geografické knihovny Eva Novotná stala také ředitelkou Mapové sbírky, obě pracoviště úzce spolupracují, hlavně v oblasti katalogizace: dlouhodobé školení nových zaměstnanců Mapové sbírky probíhalo na jaře 2011 včetně následných kontrol. Mapová sbírka také průběžně přispívá svými záznamy do báze GEOBIBLINE a obohacuje ji tak o cenné kartografické dokumenty.

Od března 2011 je Mapová sbírka spoluřešitelem projektu TEMAP (viz dále), v jehož rámci se bude dále rozvíjet také databáze Geografická bibliografie ČR online.

3.9 Projekty Geografické knihovny

3.9.1 GEOBIBLINE

Projekt **Geografická bibliografie ČR online** (GEOBIBLINE) vznikl s cílem vytvořit a zpřístupnit online geografickou bibliografii 20. a 21. století. Tím má vyřešit tíživou situaci české geografické bibliografie, která dosud existovala pouze v nesourodé a na sebe nenavazující podobě. Součástí projektu bylo tedy vytvoření základní logické databáze GEOBIBLINE, online a dávkové dodávání dat z databáze Geografické knihovny PŘF UK a ostatních partnerských organizací, kontroly duplicit a korektury již importovaných dat.

Obsahem databáze jsou specializované dokumenty českých autorů nebo autorů zahraničních, kteří se věnují českým geografickým realitám. Při výběru bohemikálních dokumentů se vycházelo z předpokladu, že již existující kvalitní oborové databáze v anglickém, německém a polském jazyce pokrývají většinu impaktovaných i recenzovaných periodik a jiných dokumentů v těchto jazycích. Pro výběr dokumentů do databáze byla zvolena tato kritéria [Novotná, 2011a]:

- hledisko bohemikální – tj. dokumenty vznikající v národním prostředí, dokumenty českých autorů nebo dokumenty o českém území,
- hledisko časové – bylo zpracováno období 1900–2010,
- hledisko typů dokumentů – byly zpracovány kartografické dokumenty (v roce 2008 bylo v Centrálním katalogu UK 1993 kartografických dokumentů), elektronické dokumenty, vysokoškolské práce, monografie, seriály a samostatné články,
- hledisko věcné a systematické,

- hledisko biografické – byla provedena excerptce bibliografií práce známých českých geografů.

Při realizaci projektu Geografická bibliografie ČR online bylo zásadní získání základních partnerů v knihovně Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity v Brně a katedře geografie Přírodovědecké fakulty Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem. Významným předělem bylo také získání souhlasu ke spolupráci od velkých knihoven: Národní knihovny ČR, Moravské zemské knihovny a Knihovny akademie věd. Postupně se přidávaly další knihovny, zejména po propagaci databáze na konferenci v Seči. Ke konci řešení projektu spolupracovalo na projektu již 20 knihoven.

Základ databáze GEOIBLINE

Vedle Centrálního katalogu UK (báze CKS01) vznikla samostatná databáze GEOIBLINE (CKS02). Jádrem databáze se staly záznamy z elektronického katalogu Geografické knihovny PřF UK¹⁹. Do databáze byly importovány všechny záznamy kromě kartografických dokumentů a následně se odstranily záznamy, které neodpovídaly tematickému zaměření databáze, tzn. dokumenty nevztahující se k Česku a dokumenty z hraničních oborů. Celkem bylo v této první fázi z databáze odstraněno 1 215 záznamů.

Importy z Národní knihovny

Nejdříve proběhl import záznamů kartografických dokumentů, protože Národní knihovna ČR má díky povinnému výtisku rozsáhlou a ucelenou sbírku těchto dokumentů (importováno bylo 6000 bohemikálních kartografických záznamů). V další fázi se přistoupilo k rešerším z online katalogu Národní knihovny ČR, NKC a ANL²⁰. Pomocí GUI klienta bylo možné provádět rešerše přímo v databázi, výsledky se vždy uložily na server Národní knihovny, odkud byly poslány na sever UK a v týdenních intervalech importovány do databáze GEOIBLINE.

¹⁹ http://ckis.cuni.cz/F/?func=find-a-0&local_base=ggr

²⁰ http://sigma.nkp.cz/F/?func=file&file_name=find-b&local_base=NKC

Rešerše probíhaly v červnu 2008 podle předem stanovených vyhledávacích kritérií – podle předmětových hesel třídění používaného v Geografické knihovně a podle místa vydání. Celkem bylo do databáze importováno **30 056** záznamů.

Při importech záznamů z Národní knihovny bylo nutné vyřešit otázku duplicit. Kontrola duplicitních záznamů je v systému Aleph prováděna pomocí dvou kontrolních polí KEY a 001. Problém nastal v případě, když některá pole, ze kterých se pole KEY generuje, nebyla správně vyplněna a duplicita tak nemohla být odhalena. Tyto problémy se podařilo vyřešit a v současnosti probíhá kontrola duplicit automaticky při každém importu, upozornění jsou zasílána elektronicky [Novotná, 2009].

Pole GEO

Originální katalogizační záznamy českých geografických dokumentů se ukládají do databáze CKS01 (Centrální katalog UK), zároveň je ale nutné, aby byly tyto záznamy i v databázi CKS02 (GEOBIBLINE). Pro souběžnou práci s těmito dvěma databázemi bylo zvoleno řešení pole předem definovaného příznaku (GEO). V databázi Geografické knihovny je bibliografický záznam identifikován, automaticky exportován z databáze CKS01 a importován do databáze CKS02.

Pole **GEO** bylo vytvořeno speciálně pro účely projektu. Je určeno pro zaznamenání informace o tom, že daný záznam má kopii v databázi CKS02. Pole je chráněno před úpravami a vymazáním ze strany neoprávněných osob v online režimu. Do podpole \$a se zapisuje datum, kdy bylo rozhodnuto, že jde o záznam, který by měl být zkopírován do databáze CKS02, aby mohl být využíván pro potřeby Geografické bibliografie ČR online. Do podpole \$b zapisují oprávnění katalogizátoři informaci o úpravě záznamu, která by se měla přenést do příslušného záznamu v databázi CKS02 [Příbramská, 2008]. Pole GEO se přidává pouze do záznamů dokumentů, které odpovídají tematickému profilu databáze GEOBIBLINE a které ještě nejsou v databázi zahrnuty.

Geografické sborníky

Z geografických sborníků jsou příspěvky excerpovány přímo do databáze GEOBIBLINE. K analytickému popisu jsou vybírány současné oborově relevantní sborníky s důrazem na publikované práce vědeckých pracovníků Geografické sekce PŘF UK, případně jejich doporučení, dary apod. O tyto články je mezi uživateli z řad studentů z pochopitelných důvodů největší zájem. Příklady excerpovaných titulů:

- DRBOHLAV, Dušan (ed.). *Nelegální ekonomické aktivity migrantů: (Česko v evropském kontextu)*. Vyd. 1. Praha : Karolinum, 2008. 311 s. ISBN 978-80-246-1552-3.
- LANGHAMMER, Jakub (ed.). *Údolní niva jako prostor ovlivňující průběh a následky povodní*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, 2008. 276 s. ISBN 978-80-86561-59-2.

Záznam příspěvku je v bibliografické databázi GEOBIBLINE vazebním polem LKR propojen se záznamem zdrojového dokumentu (databáze CKS02) a ten pak s odpovídajícím záznamem v Centrálním katalogu (databáze CKS01), kde lze zároveň zjistit dostupnost v dílčích knihovnách Univerzity Karlovy.

Dalším krokem je připojení obsahu nebo plných textů k bibliografickému záznamu přes správu digitálních objektů ADAM systému Aleph. Při přidávání digitálního objektu je důležité nastavení poznámky k autorským právům a možnosti zobrazení dokumentu nepřihlášeným uživatelům. Pokud se jako digitální objekt přidává textový dokument, je v něm možné po indexaci vyhledávat ve fulltextu [Šimánová, 2011].

V červenci 2011 obsahoval modul ADAM kolem 6 500 připojených objektů. Od prvního ročníku do současnosti byly plné texty připojeny k titulům *Acta onomastica*, *Moravian Geographical Reports*, *Opera Corcontica* a *Vojenský geografický obzor*. Probíhají jednání s dalšími redakcemi, z nichž mnohé přislíbily spolupráci. Některé texty se zatím získávají alespoň částečně, například tituly *Geografie: sborník ČGS* (roky 2008–2009) nebo *AUC Geographica* (roky 2000–2010) [Novotná, 2011b].

Zpřístupnění databáze uživatelům

Databáze GEOBIBLINE je přístupná prostřednictvím online katalogu a na DVD. Katalog byl vytvořen podle vzoru Centrálního katalogu UK. Vstupní stránka nabízí vstup do databáze GEOBIBLINE i do databází spolupracujících institucí. Pro potřebu zahraničních uživatelů byla vytvořena také anglická verze. Webové stránky projektu²¹ obsahují základní informace o projektu, o excerpovaných časopisech apod. Umožňují práci ve veřejném i interním prostoru, kde jsou pro členy projektu zveřejňovány pokyny a metodiky.

Lokalizace dokumentů

Bibliografické záznamy v databázi GEOBIBLINE, které byly importovány pomocí pole GEO z databáze CKS01, zůstávají s těmito původními záznamy propojeny vazebním polem, takže k přechodu mezi oběma databázemi lze v katalogu použít odkaz. Stejně je to i s odkazem na Google Book Search²² který je vždy až na úplném konci záznamu.

Beta-verze vyhledávání plných textů knih Google Book Search nabízí uživatelům možnost vyhledávat v plných textech dokumentů, i když jinak nejsou na webu volně dostupné [Novotná, 2009b]. Bibliografické záznamy jsou napojeny na recenze, plné texty nebo jejich části, uživatelé jsou odkazováni na internetová knihkupectví a knihovny, ve kterých je možné dokument získat. Pokud to umožňují autorská práva, může si uživatel knihu prohlédnout nebo celou stáhnout. V případě, že tomu tak není, bývá k dispozici obsah a vybrané části k nahlédnutí.

Propojení bibliografického záznamu z databáze GEOBIBLINE s Centrálním katalogem UK nebo s Google Book Search (odkazy na internetová knihkupectví a volba „Najít v knihovně“) usnadňuje uživateli lokalizovat primární dokument, který si v databázi GEOBIBLINE našel. Pokud uživatel dokument v Centrálním katalogu UK nenajde, má několik možností, kde dokument zkusit najít, a to

²¹ www.geobibline.cz

²² <http://books.google.com/>,

zejména službu SFX UK²³, Jednotnou informační bránu²⁴ nebo Souborný katalog ČR CASLIN²⁵.

SFX server Univerzity Karlovy je provozován jako jedna z knihovních aplikací Informačního systému Univerzity Karlovy v Praze. Zajišťuje pro studenty a zaměstnance UK i pro externí registrované uživatele služby propojení na plné texty dokumentů a na další služby online. Kromě toho SFX k danému dokumentu nabízí další užitečné odkazy, například vygenerování citace [Univerzita Karlova, Ústav výpočetní techniky, 2009]. Oproti již zmíněné Jednotné informační bráně a Soubornému katalogu ČR má SFX server UK tu výhodu, že jeho služby lze využívat přímo z vyhledaného záznamu v bázi GEOBIBLINE kliknutím na příslušnou ikonku.

Současný stav databáze

Celkově bylo v databázi popsáno 2 322 seriálů, zpracováno 78 759 analytických záznamů, kompletně excerpováno 39 titulů (u vybraných včetně přecházejících názvů). Nově bylo zkatologizováno 24 titulů z 613 ročníků. Z databáze ANL bylo staženo 6 kompletně zpracovaných titulů. Prostřednictvím databáze GEOBIBLINE bylo zpřístupněno a archivováno 15 titulů se 196 ročníky plných textů článků. Zároveň bylo archivováno 1 500 článků, které by jinak zmizely z internetového prostoru. Databáze má v poli 856 MARC21 celkem 8 950 připojených platných URL adres.

Projekt bude ke konci roku 2011 ukončen, ale jeho pokračování je zajištěno v rámci programu Technologie pro zpřístupnění mapových sbírek ČR: metodika a software pro ochranu a využití kartografických děl národního kartografického dědictví (TEMAP), viz níže.

²³ <http://sfx.cuni.cz/SFX-6.html>

²⁴ <http://www.jib.cz>

²⁵ http://sigma.nkp.cz/F/?func=file&file_name=find-b&local_base=SKC

Formáty v GEOBIBLINE	Počet bibliografických záznamů	Poznámky – vysvětlivky
SE (seriály)	2322	Retrospektiva 1808- (18 dokumentů/19. století)
MP (kartografické dokumenty)	16231	Retrospektiva 1836- (20 dokumentů/19. století)
ER (elektronické dokumenty)	485	Retrospektiva 1990-
BK (monografie)	45423	Retrospektiva 1818- (80 dokumentů/19. století)
DS (vysokoškolské práce)	5554	Retrospektiva 1896-
AN (články, kapitoly z knih)	78759	Retrospektiva 1886-
GP (grafika)	223	Retrospektiva 1881-
VM (audiovizuální dokumenty)	28	Retrospektiva 1994-
RP (rukopisy a staré tisky)	203	Retrospektiva 1730-
Celkem	149 229	

Tab. č. 5 Počet záznamů ke 4. červenci 2011²⁶

²⁶ Geografická bibliografie ČR online, statistika databáze: <http://www.geobibline.cz/node/28>

3.9.2 TEMAP

Technologie pro zpřístupnění mapových sbírek ČR: metodika a software pro ochranu a využití kartografických děl národního kartografického dědictví (TEMAP), je název společného projektu Moravské zemské knihovny, Masarykovy univerzity a Univerzity Karlovy. Projekt TEMAP byl zahájen v břenu 2011 s plánovaným ukončením v roce 2015. Ministerstvo kultury ČR ho finančně podpořilo z Programu aplikovaného výzkumu a vývoje národní a kulturní identity [TEMAP, 2011].

Projekt vychází vstříc požadavkům na efektivní zpracování a zpřístupnění dosud převážně nedostatečně evidované a prezentované mapové sbírky. Cílem projektu je umožnit zpracování starých map nejen s ohledem na jejich evidenci, ale i na kartografickou korektnost a zpřístupnění veřejnosti. Jeho ambicí je propojit technické poznatky kartografie, zkušenosti paměťových institucí a moderní webové technologie.

Důraz bude kladen zejména na podporu sdíleného zpracování map, což umožní snazší identifikaci shodných exemplářů a urychlí katalogizaci. Sdílením bibliografických záznamů bude také zajištěna jednotná podoba a docílí se omezení chybovosti. Získaná data budou následně využita pro zdokonalení a tvorbu nových způsobů online zpřístupňování mapových sbírek, které budou cílené na odbornou i laickou veřejnost.

Metodiky i softwarové nástroje budou testovány na historických mapových kolekcích partnerských institucí, takže vedlejším efektem projektu se stane zpracování podstatné části těchto mimořádně cenných fondů a jejich částečná digitalizace.

Jádrem softwarových řešení se stane nástroj **Georeferencer**, rozšířený o podporu kartografické projekce, zpracování mapových děl, vyhledávání map podle grafické podobnosti a další možnosti. Budou navrženy technologické postupy pro kartometrické analýzy vybraných kartografických dokumentů,

které budou zprostředkovány online ve formě specializované mapy spolu s nejvýznamnějšími díly ze zpracovaných fondů. Webová prezentace jednotlivých sbírek bude doplněna e-learningovým kurzem, který vysvětlí, jak lze nové technologie využívat. Budou sestaveny nové metodiky reflektující mezinárodních katalogizační pravidla RDA (zveřejněná v červnu 2010) pro popis kartografických dokumentů.

V rámci projektu TEMAP se bude dále rozvíjet také databáze **Geografická bibliografie ČR online**, která bude obohacena o záznamy a náhledy testovaných kartografických bohemik. V souladu s autorskými právy budou zpřístupněny online relevantní plné texty.

4 Perspektivy rozvoje knihovny

Geografická knihovna PŘF UK od rekonstrukce v roce 2005 optimalizovala své prostory a výrazně rozšířila nabídku poskytovaných služeb. I do budoucích let plánuje knihovna rozvoj a zkvalitnění služeb. Tvorba a realizace plánů probíhá v souladu s Konceptí rozvoje knihoven v České republice na dané období.

4.1 Koncepte rozvoje knihoven ČR v letech 2011-2014

Na zasedání Ústřední knihovnické rady v Telči 15.-17. 3. 2010 se započala příprava nové koncepce pro roky 2011-2014. Práce na koncepci proběhla v první fázi v pracovních skupinách, které tematicky vymezily pět hlavních oblastí rozvoje knihoven. Uvádím tyto základní oblasti a činnosti, které s nimi souvisejí, protože se domnívám, že budou mít význam také pro rozvoj Geografické knihovny v daném období:

KLIENT, SLUŽBY: prioritami bude v příštích letech centralizovat služby, posílit ICT kompetenci knihoven, zajištění marketingu a propagace služeb, vyřešit koncepční a legislativní rámec spolupráce, zlepšit vybavení a rozšířit prostory knihoven, fondy pro poskytování služeb. Struktura knihovnických služeb bude směřovat k „rozevírání nůžek“ – zvýšení rychlosti a rozsahu u tradičních a elektronických služeb.

Důležitým cílem je dlouhodobě zvyšovat v populaci podíl lidí, kteří považují knihovny za důležité a kteří knihovny nějak využívají.

PROCESY, LEGISLATIVA: v oblasti procesů a legislativy je třeba se zabývat těmito body - reference a podpora silných centrálních služeb, vyřešení e-obsahu (povinný výtisk, autorský zákon, trvalá dostupnost), rámec spolupráce systému knihoven (koncepční a legislativní).

Pro budoucí efektivní činnost knihoven je nutné zejména dořešit problematiku autorského a knihovnického zákona, zákona na ochranu osobních údajů, zákona o svobodném přístupu k informacím, povinného výtisku a systému odměňování.

FONDY: v oblasti knihovních fondů a elektronických informačních zdrojů bude prioritou koncepční záchrana papírových dokumentů a tím trvalé uchování národního kulturního dědictví. Bude také nezbytné řešit papírově elektronickou schizofrenii a publikační boom. Plánovaná masivní digitalizace bude značně finančně náročná, bude proto nutné usilovat o získání grantových prostředků.

FINANCE: v oblasti financování je třeba se zaměřit na absenci dlouhodobě predikovatelných pravidel financování a optimalizaci struktury financování grantových projektů.

U dotací z veřejných zdrojů se řeší především jejich pokles, dostupnost projektových financí a korupce u velkých projektů. Pro získání financí navazují knihovny partnerství a následnou spolupráci nejen s ostatními knihovnami, ale také s dalšími paměťovými institucemi, se státní a veřejnou správou, sponzory, zřizovateli, neziskovými organizacemi, spolky, školami a dodavateli.

PRACOVNÍCI A JEJICH ROZVOJ: prioritami v této oblasti jsou především dva body:

- **Systém vzdělávání (CŽV)** – postupná akreditace inovativních a specializovaných kurzů, rozvoj spolupráce s vysokými (případně středními) školami, definice dalších standardů, nové kurzy nových specializací,
- **Motivační mechanismy** - pravidelné personální audity (+řešení), lobbying za zvyšování tříd, nadtarifních složek, vícezdrojové financování, nefinanční benefity, odměňování podle cílů (motivační složka mzdy), odpočty z daní.

Knihovny se mají do budoucna profilovat jako stabilní a důvěryhodní zaměstnavatelé, čemuž budou odpovídat mzdy – nízké, ale vyvážené benefity a pracovním prostředím knihoven. Společně s rozvojem pracovníků knihovny se plánuje i rozvoj znalostí a dovedností uživatelů. Knihovny se významně podílejí na zvyšování informační gramotnosti i gramotnosti samotné, důležité jsou také

např. aktivity směřované na menšiny a jejich integraci do společnosti formou vzdělávání [Příprava koncepce, 2010]²⁷.

4.2 Konkrétní plány Geografické knihovny

Geografická knihovna nemá sice oficiálně publikovaný strategický plán, přesto však je do budoucích let naplánováno mnoho směrů činností. V některých případech jde o nové aktivity, další jsou jen dokončením již započatých činností. Jestli se knihovně podaří všechny tyto záměry realizovat, závisí především na ekonomické situaci Geografické sekce PŘF UK, samotné Univerzity Karlovy a potažmo celého státu. Dopady současné ekonomické krize budou jedním z důležitých faktorů mající vliv na další rozvoj knihovny a udržení poskytovaných služeb na stávající úrovni. Protože Geografická knihovna je co do počtu zaměstnanců malou knihovnou, všechny potenciální personální škrty by výrazně – ve své podstatě negativně – poznamenaly kvalitu služeb i plnění dlouhodobých plánů.

Plánované aktivity spočívají převážně v oblasti katalogizace a digitalizace raritních exemplářů ve fondu knihovny, rozvoje informační a komunikační techniky, kooperace a propagace knihovny a jejích služeb.

V oblasti **katalogizace** plánuje Geografická knihovna následující opatření :

- Dokončení katalogizace dokumentů z obou depozitářů Geografické knihovny – v současnosti je v elektronickém katalogu knihovny zpracováno zhruba 40% knihovního fondu,
- Katalogizace zbývajících dokumentů z fondu Geografického ústavu Německé univerzity.

Aktualizace a rozvoj **knihovního fondu** chce knihovna podpořit zejména prostřednictvím:

²⁷ http://knihovnam.nkp.cz/docs/UKR/KoncepceTelc_03_2010.pdf

- Zajištěním financí na akvizici – částka na akvizici je každý rok vyčleněna z rozpočtu knihovny. K navýšení této částky mohou napomoci realizované služby poskytované grantovým řešitelům,
- Revizí – půjde o dokončení revize fondu (částečné revize probíhají postupně již od roku 2006) a odpisů ztracených a vyřazených dokumentů.

Digitalizace a preventivní péče o fond:

- Digitalizace významných dokumentů z fondu knihovny – např. staré tisky, rukopisné vysokoškolské práce a jiné vzácné dokumenty, které se takto zpřístupní uživatelům a zároveň se zachová jejich obsah i v případě degradace nosiče²⁸.

Do fondu Geografické knihovny se odevzdávají vysokoškolské práce od konce 19. století. Ukazuje se proto jako nezbytný důkladný **rozběr fondu vysokoškolských prací**, ze kterého následně vyplynou další činnosti:

- Digitalizace vybraných prací – digitalizace a zpřístupnění vysokoškolských prací významných osobností (např. K. Kuchař, E. Poche, L. Mucha ad.),
- Retrospektivní zveřejňování plných textů vysokoškolských prací,
- Spolupráce při zavádění antiplagiátorského programu v rámci UK – spolupráce s Archivem UK na uložení starších tištěných vysokoškolských prací.

V oblasti **informační a komunikační techniky** se knihovna bude zaměřovat především na tyto činnosti:

- Pravidelná aktualizace HW a SW,
- Rozvoj knihovního systému Aleph – sledování vývoje nových modulů a funkcí, které využívá pro svou činnost (např. využití modulu ADAM pro

²⁸ Již probíhající archivace a digitalizace článků z českých geografických časopisů bude notně rozšířena, viz projekt TEMAP.

připojování fulltextů), podpora v souvislosti s plánovanou implementací nových katalogizačních pravidel RDA,

- Zprovoznění tisku ve studovně – požadavek na zavedení této služby je snad nejčastějším požadavkem uživatelů z řad studentů. Samoobslužná kopírka, která je uživatelům k dispozici je multifunkční, a proto zavedení této služby závisí především na Centru informačních technologií PřF UK, jak rychle dokáže vyřešit připojení kopírky do sítě a úpravu účtovacího systému SaveQ pro tuto novou skutečnost,
- Tvorba geografického tezauru – knihovna plánuje vytvořit nebo přeložit geografický tezaurus a ve spolupráci s Ústavem výpočetní techniky UK ho implementovat do knihovního systému Aleph.

Rozvoj zaměstnanců knihovny :

- Profesní růst – zaměstnanci knihovny mají možnost se průběžně zúčastňovat školení pořádaných Ústavem výpočetní techniky UK, Národní knihovnou ČR a jiných školení pořádaných přímo pro Geografickou knihovnu pozvanými odborníky. Tento trend bude pokračovat i v budoucnosti.
- Zpětná vazba – návaznost na stávající činnosti: především organizování pravidelných společných porad, personálních auditů.

Plány zaměřené na uživatele Geografické knihovny:

- Vzdělávací činnost – knihovna plánuje pokračovat ve svých kulturních a vzdělávacích aktivitách (viz předchozí kapitola). Nadále se budou konat také školení uživatelů i tematické výstavy.

Kooperace:

- Rozvoj autorit – všichni zaměstnanci Geografické knihovny prošli v květnu 2011 školením na tvorbu autorit. Tvorbě jak jmenných, tak věcných (z oblasti geografie) autorit bude v budoucnu věnováno více prostoru,

- Spolupráce s Mapovou sbírkou UK – rozšíření již existující spolupráce; základem bude spolupráce na projektu TEMAP. Plánuje se katalogizace kartografických dokumentů a starých tisků, archivace a katalogizace článků oborových periodik, propojení katalogu s vyhledáváním na mapových serverech,
- Publikační činnost Geografické sekce – půjde především o spolupráci s pracovníky Geografické sekce PŘF UK při sběru publikační činnosti, tzn. podpora sběru, pořádání školení a v neposlední řadě zasílání vlastních publikací knihovny do databáze RIV.

V rámci **propagace** Geografické knihovny a popularizace geografie jsou plánovány především tyto aktivity:

- Výstavy připravované ve spolupráci s vědeckými pracovníky Geografické sekce PŘF UK – knihovna bude pokračovat ve fungujícím modelu spolupráce. Cílem je prezentovat výsledky výzkumu pracovníků Geografické sekce odborné i laické veřejnosti a zároveň zviditelnit služby knihovny,
- Distribuce AUC Geographica v tištěné i elektronické podobě a dalších dokumentů publikovaných Geografickou sekcí PŘF UK nebo Geografickou knihovnou. Významným cílem je udržení partnerů pro výměnu AUC Geographica. Distribucí dalších publikovaných dokumentů geografickým institucím v ČR a v rámci možností i v zahraničí seznámit s vědeckými aktivitami Geografické sekce PŘF UK.

4.3 Pokračování projektů GEOBIBLINE a TEMAP

Jak již bylo zmíněno v předchozí kapitole, Geografická knihovna je spoluřešitelem projektu TEMAP, který je financován Ministerstvem kultury ČR v rámci Programu aplikovaného výzkumu a vývoje národní a kulturní identity (NAKI).

Projekt TEMAP umožní také další rozvoj databáze Geografická bibliografie ČR on-line, kterou vytváří od roku 2008 Geografická knihovna PŘF UK ve spolupráci

s 20 knihovnamí ČR, včetně Národní knihovny ČR a Knihovny Akademie věd. V současnosti obsahuje přes 140 tisíc bibliografických záznamů všech typů dokumentů včetně šedé literatury a stala se již významným nástrojem geografů a kartografů. Vybrané záznamy jsou doplněné téměř 10 tisíci URL adresami plných textů, kolem 3 tisíc objektů ve formátu .pdf a .jpg (texty, náhledy map atd.) [Geografická bibliografie ČR, 2008-2010]. V rámci projektu TEMAP se databáze rozroste o starší dokumenty, počítá se například s rozšířením retrospektivy až k roku 1450, ale zejména o plné texty a náhledy.

Projekt TEMAP umožní během následujících pěti let připravit vzorové technologie, metodiky a sadu dalších nástrojů pro zpracování, ochranu a on-line zpřístupnění mapových sbírek. Vznikne řešení kombinující inovativním způsobem oblast kartografie, nejnovější webové technologie a znalosti paměťových institucí.

Softwarový vývoj projektu se zaměří na podporu bibliografického a kartografického zpracování mapových sbírek a na následné využití dat a metadat pro nové způsoby zpřístupnění těchto sbírek odborné, ale i laické veřejnosti. Jádrem softwarového řešení bude nástroj Georeferencer obohacený o nové vlastnosti.

Budou také vytvářeny nové metodiky reflektující nově vydaná mezinárodní katalogizační pravidla RDA pro popis kartografických dokumentů. Tyto metodiky nejen zohlední českou katalogizační praxi, ale budou také prakticky testovány při vědeckém zpracování nejstarších a nejvzácnějších částí mapových sbírek zúčastněných institucí [Novotná, 2011c].

Vybrané dokumenty z těchto sbírek budou digitalizovány a zpřístupněny on-line. Sekundárním výsledkem tak bude záchrana nejohroženějších dokumentů nevyčíslitelných hodnot. Obsah původního artefaktu bude uchován, a to i v nejhorších případech, tj. při zániku originálu. V případě Mapové sbírky PŘF UK, která patří mezi největší svého druhu ve střední Evropě jak svým obsahem, tak rozsahem, se počítá zhruba s 40% zpracováním fondů. Upřednostněny

budou staré tisky a rukopisy do roku 1850, jimž bezprostředně hrozí degradace fyzického nosiče.

Pro uživatele budou tyto nástroje znamenat nejen rychlý přístup k mnoha plným textům, datům a mapám z domova, ale i zcela nové možnosti práce se starými mapami, které lze využít v mnoha oblastech výzkumu, například vývoje krajiny, ekologie, hydrologie apod. Mapové sbírky čeká odborné zpracování, následné využití a ochrana dokumentů. Odborná veřejnost se ale může dočkat i unikátních objevů dosud neznámých či pohřešovaných dokumentů.

5 Závěr

Záměrem mé diplomové práce bylo vytvořit ucelený obraz Geografické knihovny Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy v Praze. A to od jejího vzniku v 80. letech 19. století přes současné období až po záměry do budoucnosti.

Po úvodní části, ve které jsem nastínila základní historické předpoklady, jež vedly ke vzniku Geografického ústavu a jeho knihovny, jsem se ve druhé kapitole věnovala především historickým kořenům Geografické knihovny. Připomněla jsem její základní vývojové etapy od vzniku až po současnost. Zdůraznila jsem přitom – vedle Jana Palackého a Jiřího Viktora Daneše – především osobnost Václava Švambery, který nejen stál u zrodu knihovny (dlouhá léta v ní také působil), ale dokázal ji přivést na Albertov, tedy do místa, kde působí doposud.

Ve třetí kapitole, kterou považuji za stěžejní, jsem se zaměřila na činnost a aktivity Geografické knihovny PŘF UK v současném období. Zde jsem vedle základních organizačních a legislativních rámců fungování knihovny zvýraznila význam zavedení a využívání automatizovaného knihovního systému Aleph 500 pro činnost knihovny. Kapitola se rovněž zabývá současnou organizační a personální strukturou této instituce, jakož i jejím financováním, což má mj. vliv na uchovávání a rozšiřování fondu. Tato část také shrnuje aktivity související se zaměřením knihovny a důraz přitom klade na poskytované služby a pořádání (a zapůjčování) odborných výstav. Zmíněny jsou rovněž exkurze s odborným výkladem a akce pro širší veřejnost (např. zapojení do Muzejní noci). Integrální součástí této kapitole je spolupráce Geografické knihovny PŘF UK s dalšími knihovnami v ČR a její významný podíl na realizaci projektů GEOBIBLINE a TEMAP.

Poslední kapitola je věnována popsání možných záměrů a plánů rozvoje knihovny, které vycházejí nejen z obecnější připravované koncepce rozvoje knihoven v ČR do roku 2014, ale i z konkrétního zaměření Geografické knihovny

a požadavků, jež jsou na ni jako na odborné pracoviště geografické sekce Přírodovědecké fakulty UK kladeny. Ve středu zájmu bude zejména zkvalitňování vlastní činnosti, již je služba odborné i laické veřejnosti, další práce s historickými fondy za efektivního využití inovovaných informačních technologií. Geografická knihovna se bude i nadále podílet na realizaci takových významných projektů, jakými jsou GEOBIBLINE a TEMAP.

V diplomové práci jsem chtěla dokázat, že Geografická knihovna Přírodovědecké fakulty Univerzity v Praze je respektovanou odbornou knihovnou, která staví na svých bohatých fondech. Je zároveň institucí, která nabízí především odborné veřejnosti široký rozsah kvalitních služeb. Geografická knihovna PřF UK má rovněž nezastupitelné místo v řešení a koordinaci projektů, které jsou zaměřeny na zachování a zpřístupnění rozsáhlého odborného geografického a kartografického fondu. Pro knihovnu jsou charakteristické rovněž četné kontakty s knihovnami v ČR počínaje Národní knihovnou ČR a s četnými zahraničními odbornými institucemi. To vše jen zvýrazňuje význam a postavení Geografické knihovny Přírodovědecké fakulty Univerzity v Praze nejen z hlediska současnosti, ale i budoucnosti.

Použitá literatura

150 let geografie na Univerzitě Karlově : katalog výstavy : Praha, Albertov 23.10.2006-31.12.2006. 2006. Sestavila Eva Novotná. 1. vyd. Praha : Geografická knihovna PŘF UK, 2006. 85 s. ISBN 80-86561-95-X.

Archiv Univerzity Karlovy. 1939. *Spisy Geografického ústavu po r. 1930.* Žádost za přidělení úředníka na místo dr. Moschelesové ze dne 6. 5. 1939.

BALVÍNOVÁ, Alena; SOUKUP, Jan; LUKÁŠOVÁ, Radka. 2007. *Knihovny a elektronické informační zdroje na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy v Praze : historie, současnost a budoucnost.* Vyd. 1. Praha : Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, 2007. 45 s. Dostupný také z WWW: <<http://lib.natur.cuni.cz/BIBLIO/board/files/uploads/historie-knihoven.pdf>>. ISBN 978-80-86561-90-5.

BEČVÁŘ, Jindřich et al. 1998. *Dějiny Univerzity Karlovy.* IV, 1918-1990. 1. vyd. Praha : Karolinum, 1998. 671 s. ISBN 80-7184-539-6.

ČERMÁK, J. 1955. Budování vědecké geografie na Karlově Univerzitě. *Sborník České společnosti zeměpisné.* 1955, roč. 60, s. 8-18.

Česko. 1999. Zákon č. 106/1999 Sb. o svobodném přístupu k informacím. In *Sbírka zákonů České republiky.* 1999, částka 39, s. 2578 – 2582. Dostupný také z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=3256>>.

Česko. 2000a. Zákon č. 101/2000 Sb. o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů. In *Sbírka zákonů České republiky.* 2000, částka 32, s. 1521 – 1532. Dostupný také z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=3420>>.

Česko. 2000b. Zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon). In *Sbírka zákonů České republiky*. 2000, částka 36, s. 1658 – 1685. Dostupný také z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=3424>>.

Česko. 2001. Zákon č. 257/2001 Sb. o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon). In *Sbírka zákonů České republiky*. 2001, částka 98, s. 5683 – 5688. Dostupný také z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=3676>>.

DRÁPELA, M. et al. 2005. *Dějiny kartografie : multimediální učebnice* [online]. Brno : Geografický ústav PŘF MU, 2005 [cit. 2011-06-29]. Dostupný z WWW: <<http://oldgeogr.muni.cz/ucebnice/dejiny/index.php>>.

DVOŘÁKOVÁ, Alena. 1966. Václav Švampera. *Zprávy Geografického ústavu ČSAV*. 1966, roč. 3, č. 6, s. 1-15.

GEOBIBLINE : Geografická bibliografie ČR online [online]. 2008-2010. Praha : ExLibris, Univerzita Karlova, c2008-2010 [cit. 2011-07-20]. Dostupný z WWW: <http://ckis.cuni.cz/F/?func=find-b-0&local_base=cks02>.

Geografická bibliografie ČR online [online]. 2008-2010. Praha : Geografická knihovna PŘF UK, c2008-2010 [cit. 2011-07-20]. Základní informace o projektu. Dostupný z WWW: <<http://www.geobibline.cz/cs>>.

Geografická knihovna znovuzrozená. 2005. Praha : Přírodovědecká fakulta, 2005. 2 s. Tisková zpráva.

HÄUFLER, Vlastislav. 1967. *Dějiny geografie na Universitě Karlově 1348-1967 = Geschichte der Geographie an der Karls-Universität*. 1. vyd. Praha : Universita Karlova, 1967. 421 s.

HERMANN, Tomáš; ŠIMŮNEK, Michal. 2010. *Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta - 90 let*. V Praze : Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, 2010. 19 s. ISBN 978-80-7444-007-6.

HOLOUBKOVÁ, Marta. 2008. Návštěva, která potěší knihovnické srdce. *Ikaros* [online]. 2008, roč. 12, č. 4 [cit. 18.07.2011]. Dostupný z WWW: <<http://www.ikaros.cz/node/4664>>. URN-NBN:cz-ik4664. ISSN 1212-5075.

JELEČEK, Leoš; CHROMÝ, Pavel; MARTÍNEK, Jiří. 2006. Vývoj geografie na Univerzitě Karlově v kontextu české geografie od poloviny 19. století. *Geografie : sborník České geografické společnosti*. 2006, roč. 111, č. 4. s 343-367.

JELEČEK, Leoš; MARTÍNEK, Jiří. 2007. Nástin dějin České geografické společnosti. *Klaudyán : internetový magazín pro historickou geografii a environmentální dějiny* [online]. 2007, roč. 4, č. 2 [cit. 2011-07-14]. Dostupný z WWW: <<http://www.klaudyan.cz/>>. ISSN 1212-9690.

Knihovna geografie opět otevřena. 2005. *i-Forum* [online]. 2005 [cit. 02.07.2011]. Dostupný z WWW: <<http://iforum.cuni.cz/IFORUM-2312.html>>. ISSN 1214-5726.

KRÁL, Václav. 1982. Sto let od narození profesora J. V. Daneše. In *Geomorfologická konference konaná na počest 100. výročí narození profesora J. V. Daneše : [poř.] katedra kartografie a fyzické geografie na přírodověd. fakultě Univ. Karlovy, 3.-5. 6. 1980*. 1. vyd. Praha : Univerzita Karlova, 1982. 276 s.

MARTÍNEK, Jiří. 2003. Česká geografie a vznik Československa. In *Semináře a studie Výzkumného centra pro dějiny vědy z let 2002-2003*. Praha : Výzkumné centrum pro dějiny vědy, 2003, s. 97 – 104. ISBN 80-7285-025-3.

MARTÍNEK, Jiří. 2007. *Dějiny geografie a geografického myšlení v Česku v 19. a první části 20. století*. Praha, 2007. 308 s. Disertační práce (PhD.).

Univerzita Karlova. Přírodovědecká fakulta. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje.

MARTÍNEK, Jiří; MARTÍNEK, Miloslav. 1998. *Kdo byl kdo*. Naši cestovatelé a geografové. 1. vyd. Praha : Libri, 1998. 509 s. ISBN 80-85983-50-8.

Městská část Praha 2. 2010. *Informační portál městské části* [online]. Praha : MČ Praha 2, c2010 [cit. 2011-06-30]. Kultura a volný čas. Přehled kulturních akcí. Výstavy. Atlas krajiny České republiky. Dostupný z WWW:

<<http://www.praha2.cz/16470 Atlas-krajiny-Ceske-republiky>>.

NOVOTNÁ, Eva. 2006. Čeští jezuité, cestovatelé a objevitelé. *Ikaros* [online]. 2006, roč. 10, č. 7 [cit. 13.07.2011]. Dostupný z WWW:

<<http://www.ikaros.cz/node/3531>>. URN-NBN:cz-ik3531. ISSN 1212-5075.

NOVOTNÁ, Eva. 2007. Webové stránky Geografické knihovny PŘF UK aneb Co se skrývá pod pokličkou?. *Ikaros* [online]. 2007, roč. 11, č. 10 [cit. 14.07.2011]. Dostupný z WWW: <<http://ikaros.cz/node/4345>>. URN-NBN:cz-ik4345. ISSN 1212-5075.

NOVOTNÁ, Eva. 2009a. GEOIBLINE : online ke geografii. *Ikaros* [online]. 2009, roč. 13, č. 4 [cit. 2009-11-19]. Dostupný z WWW:

<<http://www.ikaros.cz/node/5373>>. URN-NBN:cz-ik5373. ISSN 1212-5075.

NOVOTNÁ, Eva. 2009b. *Informační podpora geografie*. Praha : Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, 2009. 268 s. ISBN 978-80-86561-42-4.

NOVOTNÁ, Eva. 2010. 90 let Mapové sbírky UK a co dál? In *Seminář Digitalizace mapových sbírek a archivů : prezentace k přednášce ze dne 22. 10. 2010* [online]. Praha : Kartografická společnost ČR, 2010 [cit. 2011-06-27]. Dostupný z WWW:

Dostupný z WWW:

<http://www.czechmaps.cz/data/seminar_221010/Novotna.pdf>.

NOVOTNÁ, Eva. 2011a. Geografická bibliografie ČR on-line : vznik, metody a tvorba. In NOVOTNÁ, Eva et al. *Geografická bibliografie ČR on-line: GEOBIBLINE*. Vyd. 1. Praha : Vysoká škola chemicko-technologická, 2011, s. 11-41. ISBN 978-80-7080-773-6.

NOVOTNÁ, Eva. 2011b. *Metodika pro tvorbu oborové bibliografické databáze na příkladu Geografické bibliografie ČR on-line*. Praha : Karlova Univerzita, Přírodovědecká fakulta, 2011. 24 s. Dostupný také z WWW: <<http://www.geobibline.cz/sites/default/files/Metodika%20GEOBIBLINE.pdf>>.

NOVOTNÁ, Eva. 2011c. Technologie pro zpřístupnění mapových sbírek ČR, šance pro oživení Mapové sbírky PŘF UK. *i-Forum* [online]. 2011 [cit. 14.07.2011]. Dostupný z WWW: <<http://iforum.cuni.cz/IFORUM-10507.html>>. ISSN 1214-5726.

PŘÍBRAMSKÁ, Iva. 2008. Geografická bibliografie. In *Interní stránky CKIS* [online]. Praha : Univerzita Karlova, 2008, poslední aktualizace 31.05 2010 [cit. 2010-05-31]. Autorizovaným uživatelům dostupný z WWW: <<http://cks.cuni.cz/CKS-86.html>>.

Příprava koncepce rozvoje knihoven na období 2011 – 2014 [online]. 2010. Telč : Ústřední knihovnická rada, 15.-17.3. 2010 [cit. 2011-07-22]. Dostupný z WWW: <http://knihovnam.nkp.cz/docs/UKR/KoncepceTelc_03_2010.pdf>.

Roční výkaz o vysokoškolské knihovně za rok 2005. 2006. Praha, 2006. 2 s. Geografická knihovna.

Roční výkaz o vysokoškolské knihovně za rok 2010. 2011. Praha, 2011. 2 s. Geografická knihovna.

RUNŠTUKOVÁ, Jana. 1993. *Příspěvek geografické knihovny Přírodovědecké fakulty k Příručce německých knižních fondů*. Praha, 1993. 3 s.

SKOLKOVÁ, Linda. 2008. Výstava o sesuvech na Machu Picchu – příklad spolupráce knihovny a vědců. *Ikaros* [online]. 2008, roč. 12, č. 3 [cit. 13.07.2011]. Dostupný z WWW: <<http://www.ikaros.cz/node/4591>>. URN-NBN:cz-ik4591. ISSN 1212-5075.

ŠIMÁNOVÁ, Helena. 2011. In NOVOTNÁ, Eva et al. *Geografická bibliografie ČR on-line: GEOBIBLINE*. Vyd. 1. Praha : Vysoká škola chemicko-technologická, 2011, s. 47-55. ISBN 978-80-7080-773-6.

ŠVAMBERA, Václav. 1907. *Geografický ústav české university*. Praha : V. Švambera, 1907. 31 s.

TEMAP : Technologie pro zpřístupnění mapových sbírek ČR [online]. 2011. Brno : Moravská zemská knihovna, 2011 [cit. 2011-07-21]. O projektu. Dostupný z WWW: <<http://www.temap.cz/o-projektu>>.

TRÁVNÍČEK, Dušan. 1994. *Sto let České geografické společnosti : vychází při příležitosti 100. výročí založení České geografické společnosti*. 1. vyd. Praha : Nakl. České geografické společnosti, 1994. 95 s.

Univerzita Karlova. 2002. *Opatření rektora č. 21/2002 : knihovní řád Univerzity Karlovy v Praze*. Praha, 2002. Dostupný také z WWW: <http://certik.ruk.cuni.cz/asuk/statutarni/opatreni_rektora/2002/or-02-21.html>.

Univerzita Karlova. Přírodovědecká fakulta. 2010a. *Opatření děkana Univerzity Karlovy v Praze, Přírodovědecké fakulty č. 16/2010 : pravidla pro evidenci, odevzdávání a zveřejňování závěrečných prací*. Praha, 2010. Dostupný také z WWW: <<http://www.natur.cuni.cz/faculty/studium/agenda-phd/rigorozni-rizeni/opatreni-dekana-c.-16-2010-pravidla-pro-evidenci-odevzdavani-a-zverenovani-zav.-praci>>.

Univerzita Karlova. Přírodovědecká fakulta. 2010b. *Geografická sekce* [online]. Praha : Přírodovědecká fakulta UK, [2010 cit. 2011-07-19]. Geografická knihovna. Organizační řád. Dostupný z WWW: <<http://www.natur.cuni.cz/geografie/knihovna/o-geograficke-knihovne/organizacni-rad>>.

Univerzita Karlova. Přírodovědecká fakulta. 2010c. *Geografická sekce* [online]. Praha : Přírodovědecká fakulta UK, [2010 cit. 2011-07-19]. Geografická knihovna. Základní informace. Dostupný z WWW: <<http://www.natur.cuni.cz/geografie/knihovna/o-geograficke-knihovne/zakladni-informace-o-knihovne>>.

Univerzita Karlova. Přírodovědecká fakulta. 2011a. *Geografická knihovna* [online]. Praha : Přírodovědecká fakulta UK, 2011 [cit. 2011-07-19]. Dostupný z WWW: <<http://ucebny.natur.cuni.cz/gk/>>.

Univerzita Karlova. Přírodovědecká fakulta. 2011b. *Přírodovědecká fakulta* [online]. Praha : Přírodovědecká fakulta UK, c2011 [cit. 2011-07-13]. Aktuality. Výstava Atlas sociálně prostorové diferenciacie České republiky. Dostupný z WWW: <<http://www.natur.cuni.cz/faculty/aktuality/vystava-atlas-socialne-prostorove-diferenciacie-ceske-republiky-nahlednete-do-vasi-obce>>.

Univerzita Karlova. Ústav výpočetní techniky. 2009. *SFX* [online]. Praha : Univerzita Karlova, poslední aktualizace: 18.04 2009 [cit. 2010-05-31]. Dostupný z WWW: <<http://sfx.cuni.cz/SFX-6.html>>.

Univerzita Karlova. Ústav výpočetní techniky. 2011. *O systému Aleph* [online]. Praha : Univerzita Karlova, poslední aktualizace: 02.02 2011 [cit. 2011-07-17]. Dostupný z WWW: <<http://aleph.cuni.cz/ALEPH-2.html>>.

Univerzita Karlova. Přírodovědecká fakulta. Geografická knihovna. 2007. *Výroční zpráva 2006 : Geografická knihovna PŘF UK*. Ed. Eva Novotná. Praha : Geografická knihovna PŘF UK, 2007. 32 s.

Univerzita Karlova. Přírodovědecká fakulta. Geografická knihovna. 2008.
Výroční zpráva 2007 : Geografická knihovna PŘF UK. Ed. Eva Novotná. Praha :
Geografická knihovna PŘF UK, 2008. 51 s.

Univerzita Karlova. Přírodovědecká fakulta. Geografická knihovna. 2009.
Výroční zpráva 2008 : Geografická knihovna PŘF UK v Praze. Ed. Eva Novotná.
Praha : Geografická knihovna PŘF UK, 2009. 46 s. ISBN 978-80-86561-47-9.

Univerzita Karlova. Přírodovědecká fakulta. Geografická knihovna. 2010.
Výroční zpráva 2009 : Geografická knihovna PŘF UK. Ed. Eva Novotná. Praha :
Geografická knihovna PŘF UK, 2010. 50 s. ISBN 978-80-7444-003-8.

Univerzita Karlova. Přírodovědecká fakulta. Geografická knihovna. 2011.
Výroční zpráva 2010 : Geografická knihovna PŘF UK. Ed. Eva Novotná. Praha :
Geografická knihovna PŘF UK, 2011. V tisku.

Univerzita Karlova. Přírodovědecká fakulta. Geografická knihovna. 1885-
2010. *Přírůstkový seznam*. Praha, [1885]-2010. 16 sv.